

Henkilötodistelun vastaanottaminen kuva- ja äänitallenteelta hovioikeudessa

Lausuntotiivistelmä

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2019:50

Henkilötodistelun vastaanottaminen kuva- ja äänitallenteelta hovioikeudessa

Lausuntotiivistelmä

Oikeusministeriö

ISBN PDF: 978-952-259-795-3

Helsinki 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Oikeusministeriö	23.12.2019	
Tekijät	Aleksi Heikkilä		
Julkaisun nimi	Henkilötodistelun vastaanottaminen kuva- ja äänitallenteelta hovioikeudessa Lausuntotiivistelmä		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2019:50		
Diaari/hankenumero	OM033:00/2018	Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
ISBN PDF	978-952-259-795-3	ISSN PDF	2490-1172
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-795-3		
Sivumäärä	46	Kieli	suomi
Asiasanat	prosessioikeus, oikeudenkäynti, muutoksenhaku, hovioikeudet, todistelu, digitaaliset tallenteet		
Tiivistelmä	<p>Lähes kaikki lausunnonantajat suhtautuvat myönteisesti käräjäoikeuden pääkäsittelyssä tallennetun henkilötodistelun vastaanottamiseen hovioikeudessa kuva- ja äänitallenteelta. Enemmistö lausunnonantajista kannattaa menettelyn soveltamista kaikissa asioissa.</p> <p>Uudistuksen katsotaan parantavan asianosaisten oikeusturvaa, tehostavan hovioikeuden lainkäyttötoimintaa, vahvistavan hovioikeuden roolia käräjäoikeuden ratkaisun oikeellisuutta kontrolloivana tuomioistuimena sekä siirtävän oikeudenkäynnin painopistettä nykyistä enemmän käräjäoikeuteen.</p> <p>Tallentamisen käytännön toteutukseen käräjäoikeudessa, todistelun täydentämiseen hovioikeudessa sekä kuultavien yksityisyyden suojaan ja tallenteiden julkisuuteen liittyvät kysymykset edellyttävät lausunnonantajien mukaan vielä tarkempaa arviointia. Lisäksi kiinnitetään huomiota siihen, että menettelyn käyttöönottoaminen ja käyttö edellyttävät riittäviä lisäresursseja.</p>		
Kustantaja	Oikeusministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Justitieministeriet	23.12.2019	
Författare	Aleksi Heikkilä		
Publikationens titel	Mottagande av personbevisning i hovrätten med hjälp av bild- och ljudupptagningar Sammandrag av remissvaren		
Publikationsseriens namn och nummer	Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2019:50		
Diarie-/projektnummer	OM033:00/2018	Tema	Betänkanden och utlåtanden
ISBN PDF	978-952-259-795-3	ISSN PDF	2490-1172
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-795-3		
Sidantal	46	Språk	finska
Nyckelord	processrätt, rättegång, ändringssökande, hovrätterna, bevisning, digitala upptagningar		
Referat	<p>Nästan alla remissinstanser förhåller sig positiva till att hovrätten kan ta emot personbevisning med hjälp av bild- och ljudupptagningar som har gjorts vid huvudförhandlingar i tingsrätten. Majoriteten av remissinstanserna understöder att förfarandet tillämpas i alla ärenden.</p> <p>Man anser att reformen förbättrar parternas rättsskydd, effektiviserar hovrättens rättskipningsverksamhet och stärker hovrättens roll som den domstol som kontrollerar riktigheten i tingsrättens avgöranden samt att den flyttar tyngdpunkten i rättegången till tingsrätten.</p> <p>Enligt remissinstanserna behövs det dock en närmare utredning om hur upptagningen i tingsrätten ska genomföras i praktiken, hur bevisningen kan kompletteras i hovrätten och hur integritetsskyddet för dem som ska höras kan garanteras samt om hur offentligheten ska skötas. Dessutom betonar man att man måste få tillräckliga resurser för att kunna ta i bruk och tillämpa det föreslagna förfarandet.</p>		
Förläggare	Justitieministeriet		
Beställningar/distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: vnjulkaisumyynti.fi		

Sisältö

1	Johdanto	7
1.1	Arviomuistio ja lausuntokierros.....	7
1.2	Yhteenveto lausunnoista	9
2	Yleiset huomiot	10
3	Yksityiskohtaiset huomiot	11
3.1	Tallentamisen laajuus	11
3.2	Perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisuus	13
3.3	Välittömyysperiaate	14
3.4	Henkilötodistelun tallentaminen käräjäoikeuden pääkäsitelyssä.....	15
3.5	Henkilötodistelun vastaanottaminen tallenteelta hovioikeuden pääkäsitelyssä.....	17
3.6	Viittausmenettely	21
3.7	Tallenteiden indeksointi.....	23
3.8	Kertomusten litterointi	24
3.9	Yksityisyyden suoja ja julkisuusnäkökohdat.....	27
3.10	Tallenteiden säilyttäminen.....	30
3.11	Vaikutusarviointi	31
3.11.1	Arviot myönteisistä vaikutuksista	31
3.11.2	Arviot kielteisistä vaikutuksista	34
3.11.3	Taloudelliset vaikutukset ja resursointi	36

4	Muut kehittämissuhteet	40
4.1	Esitutkintatallenteiden hyödyntäminen	40
4.2	Käräjäoikeusmenettely	43
4.3	Hovioikeusmenettely	44
5	Jatkovalmistelu	46

1 Johdanto

1.1 Arviomuistio ja lausuntokierros

Oikeusministeriössä on laadittu arviomuistio, jossa tarkastellaan mahdollisuutta ottaa henkilötodistelu hovioikeudessa vastaan käräjäoikeudessa tehdyltä kuva- ja äänitalenteelta (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 2019:6).

Taustalla on se, että eduskunta on edellyttänyt hallituksen selvittävän joutuisasti tarpeen ja mahdollisuudet ottaa käyttöön järjestelmä, jossa suullinen näyttö otetaan muutoksenhakutuomioistuimessa vastaan käräjäoikeudessa tehdyn kuva- ja äänitalenteen avulla (EV 308/2014 vp – HE 246/2014 vp). Lisäksi Oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa vuosille 2013–2025 on yhdeksi keskipitkän aikavälin tavoitteeksi asetettu selvittää edellytykset ja aikataulu ottaa käyttöön järjestelmä, jossa suullinen näyttö otetaan muutoksenhakutuomioistuimessa vastaan käräjäoikeudessa tehtyä videotallennetta katsomalla (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 16/2013, s. 40).

Arviomuistio julkaistiin 15. maaliskuuta 2019 ja lähetettiin lausuntokierrokselle.

Arviomuistiosta pyydettiin lausuntoja seuraavilta 41 taholta 17. toukokuuta 2019 mennessä (lausunnon antaneet merkitty *:llä). Oikeusministeriö vastaanotti yhteensä 30 lausuntoa. Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry vastasi lausuntopyyntöön, mutta ilmoitti, ettei sillä ole lausuttavaa arviomuistiosta.

valtiovarainministeriö

korkein oikeus *

Helsingin hovioikeus *

Itä-Suomen hovioikeus *

Rovaniemen hovioikeus *

Turun hovioikeus	*
Vaasan hovioikeus	*
Etelä-Karjalan kärjäoikeus	*
Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus	*
Etelä-Savon kärjäoikeus	*
Helsingin kärjäoikeus	*
Itä-Uudenmaan kärjäoikeus	*
Kainuun kärjäoikeus	
Kanta-Hämeen kärjäoikeus	*
Keski-Suomen kärjäoikeus	
Kymenlaakson kärjäoikeus	*
Lapin kärjäoikeus	
Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus	
Oulun kärjäoikeus	*
Pirkanmaan kärjäoikeus	*
Pohjanmaan kärjäoikeus	
Pohjois-Karjalan kärjäoikeus	*
Pohjois-Savon kärjäoikeus	*
Päijät-Hämeen kärjäoikeus	*
Satakunnan kärjäoikeus	*
Varsinais-Suomen kärjäoikeus	*
Ålands tingsrätt	
Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia	*
Oikeusrekisterikeskus	*
Valtakunnansyyttäjänvirasto	*
Oikeuskanslerinvirasto	*
Valtion tieto- ja viestintäteknikkakeskus (Valtori)	
Aineistopankki-hanketoimisto (AIPA-hanketoimisto)	*
Julkiset oikeusavustajat ry	
Luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat ry	
Suomen Asianajajaliitto (Asianajajaliitto)	*
Suomen Haastemiehet JHL ry	
Suomen Lakimiesliitto ry (Lakimiesliitto)	*
Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry	
Suomen Syyttäjyhdistys ry (Syyttäjyhdistys)	*
Suomen tuomariliitto ry (Tuomariliitto)	*
Lausuntopyynnön jakelussa mainittujen lisäksi lausunnon oikeusministeriölle toimitti Alex Nelikivi (Nelikivi).	

1.2 Yhteenveto lausunnoista

Lähes kaikki lausunnonantajat suhtautuvat myönteisesti kärjäoikeuden pääkäsitte-lyssä tallennetun henkilötodistelun vastaanottamiseen hovioikeudessa kuva- ja ääni-tallenteelta. Enemmistö lausunnonantajista kannattaa menettelyn soveltamista kai-kissa asioissa.

Uudistuksen katsotaan parantavan asianosaisten oikeusturvaa, tehostavan hovioikeu-den lainkäyttötoimintaa, vahvistavan hovioikeuden roolia kärjäoikeuden ratkaisun oi-keellisuutta kontrolloivana tuomioistuimena sekä siirtävän oikeudenkäynnin painopis-tettä nykyistä enemmän kärjäoikeuteen.

Tallentamisen käytännön toteutukseen kärjäoikeudessa, todistelun täydentämiseen hovioikeudessa sekä kuultavien yksityisyyden suojaan ja tallenteiden julkisuuteen liit-tyvät kysymykset edellyttävät lausunnonantajien mukaan vielä tarkempaa arviointia. Lisäksi kiinnitetään huomiota siihen, että menettelyn käyttöönottoaminen ja käyttö edel-lyttävät riittäviä lisäresursseja.

Moni lausunnonantaja kannattaa kuva- ja äänitallenteiden vastaanottamista niin sa-nottua viittausmenettelyä käyttäen.

2 Yleiset huomiot

Lähes kaikki lausunnonantajat (Korkein oikeus, Itä-Suomen hovioikeus, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus, Helsingin kärjäoikeus, Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, Kanta-Hämeen kärjäoikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, Pohjois-Karjalan kärjäoikeus, Pohjois-Savon kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus, Satakunnan kärjäoikeus, Varsinais-Suomen kärjäoikeus, Oikeuskanslerinvirasto, Valtakunnansyyttäjänvirasto, AIPA-hanketoimisto, Syyttäjäyhdistys, Tuomariliitto ja Alex Nelikivi) kannattavat ja/tai suhtautuvat myönteisesti siihen, että kärjäoikeuskäsittelyssä tallennettua henkilötodistelua otettaisiin hovioikeudessa vastaan kuva- ja äänitallenteelta.

Asianajajaliitto kannattaa kärjäoikeudessa vastaanotettavan henkilötodistelun tallentamista videolle sillä edellytyksellä, että todistelusta kyetään tekemään sisällöllisesti laadukas videotallenne ja tallennetta voidaan hyödyntää muutoksenhaussa oikeusturvaa parantavalla ja käsittelykustannuksia alentavalla tavalla.

Helsingin hovioikeus ja Rovaniemen hovioikeus kannattavat asian jatkovalmistelua.

Lakimiesliitto kannattaa henkilötodistelun tallentamista esitutkintavaiheessa ja näiden tallenteiden hyödyntämistä oikeudenkäynnissä

Oikeusrekisterikeskus katsoo, että arviomuistio on sitä koskevilta osilta huomioinut valmisteluvaiheessa sen esittämät näkökannat ja arviot riittävällä tarkkuudella.

3 Yksityiskohtaiset huomiot

3.1 Tallentamisen laajuus

Enemmistö lausunnonantajista (*Helsingin hovioikeus, Itä-Suomen hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus, Helsingin kärjäoikeus, Kanta-Hämeen kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus, Pohjois-Karjalan kärjäoikeus, Pohjois-Savon kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus, Satakunnan kärjäoikeus, Oikeuskanslerinvirasto ja Tuomariliitto*) kannattaa arviomuistiossa esitettyä toteuttamisvaihtoehtoa, jonka mukaan kärjäoikeudet tekisivät kuva- ja äänitallenteen kaikesta vastaanottamastaan henkilötodistelusta kaikissa asioissa.

Nämä lausunnonantajat ovat perustelleet kantaansa muun muassa sillä, että arviomuistiossa esitetyn mukaisesti rajaukset olisivat sattumanvaraisia, ja ne voisivat vähentää hovioikeuden oikeudenkäyntimenettelyn ymmärrettävyyttä, ennustettavuutta ja johdonmukaisuutta, kun pääkäsitelyssä olisi asian laadusta ja/tai laajuudesta riippuen eri menettelytapoja. Rajaukset olisivat myös ongelmallisia asianosaisten ja kuuluttavien tasavertaisen kohtelun kannalta. Asianosaiselle on oman työn kannalta merkityksellistä se, että jo kärjäoikeuskäsittelyn aikana tiedetään, miten prosessi mahdollisesti jatkuu muutoksenhakutuomioistuimessa. Kun järjestelmä on teknisesti toteutettu, ei ole järjestelmällä tavoiteltavien taloudellisten hyötyjen kannalta perusteltua ylläpitää erilaisia järjestelmiä ja käyttää erilaisia toimintatapoja asian laadusta riippuen.

Muutama lausunnonantaja (*Kymenlaakson kärjäoikeus, Lakimiesliitto ja Syyttäjäyhdistys*) katsoo, että henkilötodistelun vastaanottamisen mahdollistaminen hovioikeudessa esitetyin tavoin tulisi koskea pääsääntöisesti vain rikosasioita.

Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo, että tallenteita tulisi hyödyntää ainakin kaikissa rikosasioissa.

Lakimiesliitto, joka kannattaa tallenteiden tekemistä esitutkinnassa kärjäoikeudessa tehtävien tallenteiden sijaan, ei pitäisi soveltamisalan rajoittumista rikosasioihin ongelmallisena, koska suurin osa pääkäsitelyistä kärjäoikeudessa toimitetaan rikosasioissa, kuten arviomuistiostakin ilmenee. Riita-asioissa keskeinen merkitys on yleensä henkilötodistelun sijaan niillä kirjallisilla todisteilla, jotka ovat syntyneet riitelyn osana ja sen aikana, ja joihin nähden jälkikäteisellä suullisella todistelulla ei ole asian ratkaisemisessa samanlaista näyttöarvoa.

Tuomariliitto toteaa, että toissijaisesti järjestelmä voitaisiin rajata laajojen rikosasioiden ohella riita-asioihin, joiden osalta kaksinkertaisten pääkäsittelyjen aikaansaama oikeudenkäyntikulujen määrä on niin korkea, että se alkaa olla jo keskituloistenkin ansiensaisten kannalta merkittävä este turvautua oikeudenkäyntiin.

Korkein oikeus katsoo, että uudistuksen tulisi koskea todistelun vastaanottamista myös korkeimmassa oikeudessa. Ylipäätään järjestelmä tulisi toteuttaa mahdollisimman laajana, eikä sen soveltamista tulisi rajoittaa muutoin kuin mahdollisen siirtymäjaksan ajaksi.

Rovaniemen hovioikeus, Turun hovioikeus, Satakunnan kärjäoikeus ja Valtakunnansyyttäjänvirasto vastustavat sitä, että videotallenteen tekeminen edellyttäisi kuultavan henkilön suostumusta. Turun hovioikeus katsoo, että suostumusmallin tuottama mahdollisuus aikaansaada kieltäytymisellään samassa oikeudenkäynnissä eri tavoin tapahtuvia kuulemisia aiheuttaisi järjestelmän sekavuutta ja mahdollisesti eriarvoisuutta osapuolten välille. Rovaniemen hovioikeus ja Satakunnan kärjäoikeus toteavat, että suostumuksen edellyttäminen johtaisi arviomuiotiossa todetuin tavoin siihen, että oikeudenkäyntiaineisto muodostuisi eri asioissa sattumanvaraisella tavalla erilaiseksi.

Kymenlaakson kärjäoikeus toteaa, että tallentamisen harkinnanvaraisuutta tulisi pohdita jatkovalmistelussa, koska monissa pienissä asioissa tallentaminen on tarpeetonta. Lisäksi on selvää, että tallentaminen ei tule teknisistä ongelmista johtuen aina onnistumaan. Kymenlaakson kärjäoikeuden mukaan voidaan luotettavasti arvioida, että oikeusturvaongelmia (oikeudenmenetykset, tasapuolinen kohtelu yms.) tuomioistuinten harkintavallasta ei ainakaan merkittävästi tule aiheutumaan.

Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus ja Pirkanmaan kärjäoikeus katsovat, että henkilötodistelun tallentamista videolle ei tulisi tehdä pakolliseksi kaikissa asioissa. Poikkeuksena tulisi huomioida ainakin tilanteet, joissa todistajaa tai asianomistajaa voidaan nykyäänösten mukaan kuulla puhelimitse. Pirkanmaan kärjäoikeus perustelee tallentamisen harkinnanvaraisuutta myös sillä, että tallennustekniikan asentaminen riittävän kattavasti kaikkiin istuntosaleihin kestänee vielä mahdollisesti useitakin vuosia.

Turun hovioikeus katsoo, että hovioikeudelle ei tulisi asettaa velvollisuutta tehdä hovioikeudessa suoritetusta todistajankuulustelusta kuva- ja äänitallennetta, vaan äänitallenteen tulisi olla riittävä, sillä korkeimmassa oikeudessa otetaan vain harvoin vastaan näyttöä. Lisäksi velvollisuus kuvan tallentamiseen estäisi mahdollisten lisäkysymysten esittämisen puhelimitse. Kun tarve lisäkysymyksille usein voidaan arvioida vasta kuva- ja äänitallenteen katsomisen jälkeen, kuvan tallentamisvelvollisuuden asettaminen hovioikeudelle voisi merkittävästi pidentää käsittelyaikoja.

3.2 Perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisuus

Itä-Suomen hovioikeus, Pohjois-Karjalan käräjäoikeus, Pohjois-Savon käräjäoikeus, Oikeuskanslerinvirasto ja Valtakunnansyyttäjänvirasto katsovat, että arviomuistiossa on asianmukaisesti arvioitu menettelyn suhdetta Suomea sitoviin kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin.

Vaasan hovioikeus yhtyy arviomuistiossa esitettyyn näkemykseen siitä, että EIT:n ratkaisu Gómez Olmeda v. Espanja ei ole osoitus siitä, etteikö näyttöä voitaisi arvioida todistelutallenteiden perusteella muutoksenhakutuomioistuimessa. Kysymys on enemmän siitä, miten kansallinen oikeudenkäyntimenettely on säännelty ja tätä sääntelyä käsittelyssä noudatettu, miten on turvattu asianosaisen oikeus ajaa halutessaan asiansa tuomioistuimen edessä sekä onko menettelyssä otettu kokonaisuudessaan arvioiden riittävästi huomioon oikeusturvan takeet. Vaasan hovioikeus katsoo, että ratkaisun johdosta säännöksissä olisi syytä kiinnittää huomiota siihen, että valitusta, vastausta ja tuomioistuimen toimimisvelvollisuutta koskevat määräykset laaditaan niin, ettei asiaa käsiteltäessä jää epäselvyyttä siitä, onko osapuoli luopunut oikeudestaan tulla kuulluksi muutoksenhakumenettelyssä ja milloin asia voidaan kansallisen sääntelyn perusteella ratkaista varaamatta asianosaiselle tähän tilaisuutta.

Helsingin hovioikeus puolestaan katsoo, ettei edellä mainitun EIT:n ratkaisun perusteella voida tehdä johtopäätöstä järjestelmän ongelmattomuudesta ihmisoikeussopimuksen näkökulmasta. Myös *Lakimiesliitto* toteaa, että edellä mainitun EIT:n ratkaisun osalta arviomuistiossa esitetty johtopäätös tuskin on aivan oikea.

Helsingin hovioikeus ja *Lakimiesliitto* katsovat, että EIT ei ole ratkaisussaan ottanut kantaa siihen, voidaanko näyttömuutoksenhaun sallivassa järjestelmässä tyytyä muutoksenhakuasteessa katsomaan alioikeustallenteet ottamatta itse suoraan vastaan henkilötodistelua. Lakimiesliitto katsoo, että edellä mainittu ratkaisu ei osoita EIT:n valmiutta luopua välittömyysperiaatteesta videotallenteiden hyväksi.

Helsingin hovioikeus ja *Lakimiesliitto* katsovat, että ratkaisusta voi tehdä sen johtopäätöksen, ettei alioikeudessa kuvatun tallenteen katsominen muutoksenhakuasteessa ole ihmisoikeussopimuksen mukaista, jos alioikeudessa vapautettu syytetty saattaa tulla tuomituksi ylioikeudessa ja syytetylle ei ole varattu tilaisuutta tulla kuulluksi. *Lakimiesliitto* katsoo, että ainakin häntä itseään on silloin henkilökohtaisesti kuultava, jos kysymys on hänen tahallisuutensa arvioimisesta.

Lakimiesliitto toteaa, että EIT:n ratkaisuun vaikutti myös Espanjan perustuslakituomioistuimen käytäntö, jonka mukaan videotallenne ei mahdollista eikä voi korvata muutoksenhakutuomioistuimessa tapahtuvaa henkilökohtaista näytön arviointia. Huomionarvoista onkin, että perustuslakituomioistuin on perustanut tämän linjansa nimenomaan EIT:n omaan käytäntöön.

3.3 Välittömyysperiaate

Moni lausunnonantaja (*Korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Itä-Suomen hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Turun hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Pohjois-Karjalan kärjäoikeus, Satakunnan kärjäoikeus, Syyttäjähdistys ja Tuomariliitto*) yhtyy arviomuistiossa esitettyyn arvioon siitä, että henkilötodistelun vastaanottaminen hovioikeudessa videotallenteelta merkitsisi todistelun välittömyysperiaatteesta tinkimistä. Lausunnonantajat kuitenkin katsovat, että se ei olisi este siirtyä tällaiseen henkilötodistelun vastaanottamistapaan.

Arviomuistiossa esitettyyn arvioon yhtyvät lausunnonantajat perustelevat kantaansa muun muassa sillä, että välittömyysperiaatteen kärsiminen on pikemminkin periaatteellinen kuin tosiasiallinen oikeusturvaongelma eikä välittömyys ja suullisuus yleensä lisää oikeusvarmuutta. Tarve kuulla henkilönäyttöä muutoksenhakutuomioistuimessa parhaan todistusaineiston periaatteen toteuttamiseksi on pienempi kuin nykyistä lainsäädäntöä valmisteltaessa on arvioitu ja välittömyysperiaatteesta poikkeaminen muutoksenhakuvaiheessa voisi olla perusteltua siinä määrin kuin periaatteen taustatavoitteet on saavutettavissa paremmin muulla tavalla. Välittömyysperiaatteesta osittain luopuminen on vähäisempi haitta verrattuna todistelun luotettavuuden parantumiseen.

Kuva- ja äänitallenteita hyödynnettäessä todistelun välittömyys voidaan turvata, koska tallenteelta hovioikeus voi havainnoida kertomuksen antajaa samalla tavalla kuin tämän esittäessä kertomuksensa henkilökohtaisesti pääkäsittelyssä. Samalla kiinnitetään huomiota siihen, että välittömyysperiaatteesta on jo tingitty muun muassa alle 15-vuotiaiden kuultavien kohdalla sekä asianomistajien osalta eräissä seksuaalirikosasioissa, joissa osa henkilötodistelusta otetaan vastaan tallenteelta ja joissa kertomusten uskottavuuden arvio on keskeisessä asemassa. Tältä osin muutoksella ei olisi saavutettavissa merkittäviä etuja nykyiseen käytäntöön nähden. Jo nykyinen järjestelmä suojaa tältä osin haavoittuvassa asemassa olevia lapsia ja asianomistajia, joiden ei ole tarvetta kohdata vastaajaa henkilökohtaisesti.

Kymenlaakson kärjäoikeus puolestaan katsoo, että välittömyysperiaatteen toteuttamista myös jatkossa olisi tullut arvioida perusteellisemmin.

3.4 Henkilötodistelun tallentaminen kärjäoikeuden pääkäsittelyssä

Helsingin hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Turun hovioikeus, Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, Kanta-Hämeen kärjäoikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus, Pohjois-Karjalan kärjäoikeus, Satakunnan kärjäoikeus, Oikeuskanslerinvirasto ja Asianajajaliitto toteavat, että kärjäoikeuden laadukkaalla prosessinjohdolla ja valmistautumisella olisi uudistuksen myötä entistä keskeisempi merkitys, jotta kärjäoikeudessa kertynyt aineisto on riittävä asian ratkaisemiseksi myös hovioikeudessa.

Asianajajaliitto katsoo, että kärjäoikeuden kuulemisesta tehtävän todistelutallenteen on vastattava näyttöarvoltaan sitä tilannetta, jossa kuultava antaa kertomuksensa välittömästi tuomioistuimelle, jotta muutoksenhakijan oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ei vaarannu.

Rovaniemen hovioikeus katsoo, että kuva- ja äänitallenteiden katselun rajoittuminen hovioikeuden pääkäsittelyssä arviomuistiossa esitetyllä tavalla vain keskeisiin kohtiin voisi vaikuttaa kärjäoikeuden työskentelytapoihin ja saattaisi aiheuttaa kärjäoikeuksissa lisätyötä. Keskeisten kohtien löytäminen ja poimiminen tallenteilta hovioikeudessa edellyttäneenä käytännössä kärjäoikeuden tallenteiden teemojen ja kuulustelun kulun tarkkaa nimeämistä ja dokumentoimista kärjäoikeuden pöytäkirjaan ja/tai tallenteisiin. Sanotut toimenpiteet jouduttaisiin tekemään kärjäoikeudessa ehdotetun uudistuksen jälkeen kaikissa suullisessa käsittelyssä esillä olevissa asioissa.

Vaasan hovioikeus katsoo, että myös viittausmenettelyn käyttö edellyttäisi syytekohtitaista tai todistusteemoittaista kuulemistä. *Helsingin hovioikeus* katsoo, että käytännössä tällainen kuuleminen lienee kuitenkin mahdollista vain poikkeuksellisesti, koska kuultavat eivät kertomuksessaan noudata teemoittelua tai syytekohtia. Kuitenkin vaativimmissa ja laajemmissa rikosasioissa näyttö voitaisiin ottaa vastaan syytekohta kerhallaan, kuten nykyisinkin joskus menetellään kärjäoikeuksissa. Myös riita-asioissa asia voidaan jaotella selkeisiin osa-alueisiin, kuten reklamaatioon, kaupan kohteen virheisiin jne.

Varsinais-Suomen kärjäoikeus katsoo, että kuulemisen tallentaminen olisi ilmoitettava kutsun yhteydessä etukäteen kuultavalle. *Valtakunnansyyttäjänvirasto* katsoo, että asianosaisten tietoisuutta menettelystä voitaisiin parantaa säätämällä kärjäoikeuden puheenjohtajalle velvollisuus ilmoittaa käsittelyn aluksi asianosaisille siitä, että henkilötodistelu mahdollisessa hovioikeusvaiheessa otetaan vastaan tallenteelta.

Helsingin hovioikeus, Itä-Suomen hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Turun hovioikeus, Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus, Helsingin kärjäoikeus ja Pohjois-Savon kärjäoikeus katsovat, että tallennuksessa käytettävän teknisen laitteiston tulee olla helppokäyttöinen ja toimintavarma.

Varsinais-Suomen kärjäoikeus katsoo arviomuistiossa esitetystä poiketen, että henkilötodistelun ääni- ja kuvatallentaminen poikkeaa olennaisesti nykyisestä henkilötodistelun äänittämisestä ja vaatii kärjäsihteeriltä huomattavan suurta huolellisuutta ja suuren työpanoksen. Ääni- ja kuvatallenteen tekeminen todistelusta edellyttää mm. huolehtimista siitä, että tallenteella näkyy kulloinkin oikea henkilö ja että kamera on kohdistettu ja tarkennettu koko kuulemisen ajan oikein.

Pohjois-Karjalan kärjäoikeus katsoo, että jos tekninen ratkaisu toteutetaan asianmukaisesti, tallentamisen ei pitäisi poiketa juurikaan nykyisestä henkilötodistelun äänittämisestä eikä se tällöin vaikeuttaisi pääkäsitteilyn asianmukaista läpiviemistä.

Helsingin kärjäoikeus ja Itä-Uudenmaan kärjäoikeus katsovat, että videotallennejärjestelmän tulee kyetä toimimaan automaattisesti ilman, että sitä tarvitsee erikseen ohjata. *Helsingin hovioikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus ja Varsinais-Suomen kärjäoikeus* katsovat, että korostuneen prosessinjohtovastuun vuoksi videointi ei saa aiheuttaa kärjäoikeuden puheenjohtajalle teknisiä lisätehtäviä. Helsingin hovioikeus toteaa, että puheenjohtajan on voitava videoinnista huolimatta keskittyä prosessin johtamiseen ja näytön vastaanottamiseen. Oikeudellisesti vaativissa ja laajoissa asioissa korostuu tarve siitä, että istunnossa teknisiä tehtäviä hoitaa joku muu kuin puheenjohtaja.

Itä-Suomen hovioikeus ja Helsingin kärjäoikeus katsovat, että videointi on toteutettava mahdollisimman huomaamattomasti niin, että kuultava kykenisi kertomaan tapahtumista vapaasti.

Itä-Suomen hovioikeuden mukaan tulisi kiinnittää huomiota istuntosalien akustiikkaan ja valaistukseen sekä henkilökunnan kouluttamiseen kärjäoikeudessa, jotta mahdollisilta turhilta uudelleenkuulemisilta huonolaatuisten tallenteiden vuoksi vältyttäisiin.

Helsingin hovioikeus katsoo, että teknisessä toteutuksessa on arvioitava mahdollisuus käyttää eri kuvakulmia ja useita kameroita, koska todistajan lisäksi on usein tarpeellista nähdä myös kysymysten esittäjä sekä toisinaan myös muita läsnäolijoita.

Helsingin hovioikeus, Itä-Suomen hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus ja Turun hovioikeus katsovat, että tallenteiden kuvan ja äänen tulee olla korkealaatuisia. *Pohjois-Savon kärjäoikeus* katsoo, että arviomuistion esitys siitä, että tallenteet voisi tehdä

tekniikalla, joka vastaisi videovalvontakuva ei todennäköisesti ole tarkkuudeltaan riittävää, mikä vaarantaa oikeusvarmuuden. *Turun hovioikeuden* mukaan todistelun uskottavuuden arviointi ei ole mahdollista videovalvonnan kaltaisilta heikkotasoisilta tallenteilta.

Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus ja Varsinais-Suomen kärjäoikeus katsovat, että mahdollinen tallennusjärjestelmä tulisi integroida osaksi istuntosalien tekniikkaa.

Rovaniemen hovioikeus, Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus ja Helsingin kärjäoikeus toteavat, että uudistuksen valmistelussa on syytä ottaa huomioon käynnissä oleva salivarusteluprojekti.

Pohjois-Savon kärjäoikeus katsoo, että menettely tulee toteuttaa tulevan AIPA-järjestelmän sisällä kärjä- ja hovioikeuksissa yhtenäisenä useiden rinnakkaisten järjestelmien välttämiseksi. *Helsingin kärjäoikeus* puolestaan katsoo, että kun otetaan huomioon AIPA-hankkeen hidastuminen ja edelleen huomattava keskeneräisyys, ei ole tarkoituksenmukaista, että videotallennusjärjestelmän toteuttaminen ja käyttöönotto jäisivät riippumaan AIPA-hankkeesta ja sen aikatauluista.

AIPA-hanketoimisto toteaa, että videotallenteiden tekemistä ja katselemista ei kannata rakentaa osaksi AIPA-järjestelmää, joka on asian- ja dokumentinhallintajärjestelmä. Tätä vastoin olisi hyvä selvittää, millaisia valmiita ratkaisuja on jo tarjolla. Siinä tapauksessa, että videotallenteiden tekemisen ja katselemisen toiminnot saataisiin markkinoilla olevasta valmiista komponentista, olisi hyvä selvittää voidaanko tällainen ratkaisu integroida AIPA-järjestelmän yhteyteen niin, että käyttäjä voi avata nämä toiminnot AIPA-asianhallinnan kautta.

3.5 Henkilötodistelun vastaanottaminen tallenteelta hovioikeuden pääkäsittelyssä

Helsingin hovioikeus katsoo, että jatkovalmistelussa on perusteellisesti arvioitava, millä edellytyksillä todistajille on mahdollista esittää lisäkysymyksiä.

Rovaniemen hovioikeus, Satakunnan kärjäoikeus ja Valtakunnansyyttäjänvirasto katsovat, että jatkovalmistelussa on huolehdittava siitä, että myös uudistuksen on riittävät mahdollisuudet tarpeellisten lisäkysymysten (sekä pää- että vastakuulustelussa) esit-

tämiseen myös hovioikeuden pääkäsitelyssä. *Korkein oikeus* toteaa, että kuten arviomuistiossa on esitetty, on tarpeen säilyttää mahdollisuus kertomuksen täydentämiseen ja lisäkysymysten esittämiseen hovioikeudessakin, jos siihen on perusteltu syy.

Turun hovioikeus toteaa, että jos hovioikeudelle sallitaan lisäkysymysten esittäminen, olisi pohdittava tulisiko myös asianosaisten saada esittää tarkentavia kysymyksiä. Kokemukset Ruotsista osoittavat, että tarvetta lisäkysymyksen esittämiseen ei monesti ole, koska tallenteelta ilmeneekin, että kysymykseen on jo käräjäoikeudessa vastattu.

Turun hovioikeus toteaa, että mahdolliset lisäkysymykset tulisi ensisijaisesti olla mahdollista hoitaa puhelimitse.

Helsingin hovioikeus ja *Tuomariliitto* katsovat, että jatkovalmistelussa on arvioitava, millä edellytyksillä vastaaja voi muuttaa kertomustaan vielä hovioikeudessa. *Helsingin hovioikeus* toteaa, että tällöin on myös arvioitava, mitä kertomuksen muuttamisesta seuraa muun henkilötodistelun vastaanottamisen kannalta. *Rovaniemen hovioikeus* katsoo, että uudistus ei saa rajoittaa rikosasian vastaajan mahdollisuutta ja oikeutta oman kertomuksensa muuttamiseen vielä hovioikeudessa. Uudistus on sovitettava yhteen myös preklusiosäännösten kanssa.

Helsingin hovioikeus katsoo, että joissain tilanteissa asianosaisten oikeusturva edellyttää myös ehdotetussa järjestelmässä, että hovioikeudessa järjestetään täysimittainen pääkäsitely, jossa kaikki tarpeellinen henkilötodistelu otetaan vastaan uudelleen. Näin on erityisesti silloin, jos käräjäoikeudessa ei ole hahmotettu, mistä asiassa on kysymys, tai asia on jäsenelty poikkeuksellisesti niin puutteellisesti tai virheellisesti, ettei käräjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen oikeellisuutta ole mahdollista arvioida vain käräjäoikeusmenettelyssä kertyneen aineiston perusteella.

Itä-Suomen hovioikeus katsoo, että tapauksissa, joissa henkilökohtainen kuuleminen on tarpeen vielä hovioikeudessa, sellainen on syytä säilyttää myös arviomuistiossa ehdotetussa menettelyssä. *Rovaniemen hovioikeus* toteaa, että eräissä asiaryhmissä (esimerkiksi lapsiasiat) asianosaisilla voi olla korostunut tarve tulla henkilökohtaisesti kuulluksi myös muutoksenhakuvaiheessa.

Itä-Suomen hovioikeus huomauttaa, että tallentamisen onnistumiseen käräjäoikeudessa voi liittyä myös esimerkiksi teknisiä tai asiallisia seikkoja, joiden vuoksi henkilötodistelun vastaanottaminen uudelleen hovioikeudessa voi olla välttämätöntä joko osittain tai kokonaan.

Satakunnan käräjäoikeus ja Syyttäjähdistys katsovat, että asianosaisella ei tulisi olla ehdotonta oikeutta saada vaatimuksestaan todistelutarkoituksessa kuultavia henkilöitä hovioikeudessa henkilökohtaisesti läsnä ollen uudelleen kuulluksi. Henkilötodistelun vastaanottamisesta hovioikeudessa tallenteelta tulisi poiketa vain silloin, kun asianosainen pystyy osoittamaan, ettei tallenteella ole käsitelty jotain seikkaa riittävästi asian muutoin selvitettyyn tilaan nähden.

Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo, että olisi suhtauduttava varauksellisesti tilanteisiin, joissa asianosainen pätevää syytä ilmoittamatta haluaisi tulla uudelleen kuultavaksi muuttaakseen aikeisemmin antamaansa kertomusta.

Itä-Suomen hovioikeus ja Satakunnan käräjäoikeus toteavat, että uudelleen kuulemisen hyväksymiselle pitäisi asettaa melko korkeat kriteerit.

Vaasan hovioikeus katsoo, että otettaessa näyttö pääsääntöisesti vastaan tallenteilta sääntely tulisi rakentaa niin, että asianosaisen tulisi nimenomaisesti ottaa kantaa halutaanko pääkäsittely järjestettäväksi asian ajamiseksi hovioikeudessa (ns. pikkupääkäsittely) vai sen lisäksi hovioikeuden vastaanottavan näytön tallenteilta. Sääntelyssä tulisi näytön riitautuskynnystä nostaa jonkin verran tasolta ”mitään varteenotettavaa epäilystä” lähemmäksi tasoa ”perusteltu aihe epäillä”. Tässä harkinnassa tulisi voida jo valmistelussa hyödyntää OK 26:12.3 nojalla todistelutallenteita ja tulisi harkita valmistelusta vastaavan jäsenen toimivallan ulottamista todistelun laajuutta koskeviin ratkaisuihin. Jos asianosainen haluaisi esittää rikosasiassa uutta todistelua tai esittää jo kuulluille todistajille lisäkysymyksiä, tähän tulisi esittää päteviä perusteita, joiden harkintakynnys olisi jonkin verran alempana kuin riita-asioita koskevassa OK 25:17.1:ssä, mutta korkeammalla kuin OK 25a:11.2:ssa.

Itä-Suomen hovioikeus ja Syyttäjähdistys katsovat, että uuden henkilötodistelun vastaanottamisen edellytysten tarkastelussa tulisi varmistua siitä, voiko uuden todistelun vastaanottamisella todennäköisesti olla merkitystä asian ratkaisemisessa muu todistelu huomioiden. *Itä-Suomen hovioikeus* katsoo, että perusteet, joilla henkilötodistelu voitaisiin vastaanottaa uudelleen hovioikeudessa, tulisi käydä ilmi lainsäädännöstä hyvin selkeästi. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että näytön tarjoajan olisi kyettävä osoittamaan, että uusi näyttö voisi johtaa näytön toisenlaiseen arviointiin ja tämän myötä toisenlaiseen ratkaisuun kuin käräjäoikeudessa.

Satakunnan käräjäoikeuden, Oikeuskanslerinviraston ja Syyttäjähdistyksen mukaan uudelleen kuulemisen perusteena voisi muun muassa olla käräjäoikeuskäsittelyn jälkeen tietoon tullut uusi seikka tai olennaisen seikan puutteellinen käsittely käräjäoikeudessa. *Kanta-Hämeen käräjäoikeus* katsoo, että on mahdollista, että vasta käräjäoikeuden tuomion perusteluista ilmenee, että olisikin pitänyt esittää näyttöä sellaisista seikoista, joista näyttöä ei ole esitetty, vaikka se olisi ollut mahdollista. Asianosainen

on myös voinut lähteä siitä, että hänen esittämänsä näyttö riittää jonkin seikan osoittamiseen, mutta käräjäoikeus onkin tästä asiasta eri mieltä. *Satakunnan käräjäoikeus* korostaa, että asianosaisilla tulisi kuitenkin olla myös vastuu asian perusteellisesta selvittämisestä käräjäoikeusvaiheessa, joten puutteelliseen käsittelyyn vetoamisen menestymisen ja sillä perusteella henkilön uudelleen kuulemisen tulisi olla poikkeuksellista.

Itä-Suomen hovioikeus, Turun hovioikeus, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Valtakunnansyyttäjänvirasto ja Asianajajaliitto katsovat, että lähtökohtana tulisi olla, että kuva- ja äänitallenne katsotaan hovioikeudessa vain siinä laajuudessa kuin se on valmistelussa selvitetyn mukaan tarpeen.

Rovaniemen hovioikeus toteaa, että pitkien, monia teemoja käsittelevien kuulemisten kohdalla yksittäisten tallenteiden osien vastaanottaminen voi vaikeuttaa kokonaisuuden hahmottamista ja lisätä väärinymmärrysten riskiä. Kuka nimeää/osoittaa olennaisina pidettävät tallenteiden kohdat, ja kuka päättää olennaisina pidettävistä kohdista ja millaisessa menettelyssä? Käytäntö voikin helposti muodostua sellaiseksi, että videotallenteet otetaan hovioikeuden pääkäsittelyssä vastaan kokonaisuudessaan. Mikäli olennaisten kohtien poimiminen saadaan menettelynä toimivaksi, se on sinänsä kannatettava. *Kanta-Hämeen käräjäoikeus* katsoo, että sen selvittäminen ja siitä sopiminen, miten käräjäoikeudessa vastaanotetun todistelun rajaaminen tehdään, voi viedä vastaavan ajan, jota ajankäytössä pyritään säästämään.

Rovaniemen hovioikeus katsoo, että muutoksen myötä tulisi pohtia, missä asian käsittelyn vaiheessa ja millaisessa menettelyssä hovioikeus päättää hovioikeuden pääkäsittelyssä henkilökohtaisesti kuultavista henkilöistä.

Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus ja Syyttäjäyhdistys katsovat, että asianosaiset tulisi velvoittaa laajojen todistajankertomusten osalta ilmoittamaan, mikä osuus kustakin tallenteesta on katsottava eritellyn ja perustellusti riitautetun todistusteeman selvittämiseksi. *Turun hovioikeus* toteaa, että hovioikeuden ei tule edellyttää ryhtyvän tarkistamaan näytön arvioinnin oikeellisuutta asianosaisen ylimalkaisen yksilöimättömän väitteen perusteella.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus katsoo, että jotta tallenteista ilmenevään voitaisiin hovioikeuden pääkäsittelyssä viitata, niiden sisältö tulisi olla jäsenten tiedossa, mikä taas voidaan katsoa ongelmalliseksi ennakkokäsityksen syntymisen suhteen.

3.6 Viittausmenettely

Itä-Suomen hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus, Syyttäjähdistys ja Tuomariliitto kannattavat viittausmenettelyn käyttämistä otettaessa vastaan henkilötodistelua tallenteelta hovioikeudessa.

Pohjois-Karjalan kärjäoikeus pitää viittausmenettelyä tarkoituksenmukaisena sillä edellytyksellä, että kärjäoikeus ei joutuisi käyttämään merkittäviä resursseja tallenteiden indeksoimiseen.

Helsingin hovioikeus, Itä-Suomen hovioikeus, Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Satakunnan kärjäoikeus ja Valtakunnansyyttäjänvirasto kannattavat viittausmenettelyn käyttöönoton selvittämistä jatkovalmistelussa. *Helsingin hovioikeus* katsoo, että kaikkein keskeisin henkilötodistelu pitäisi olla mahdollista ottaa vastaan pääkäsittelyssä ja muutoin turvautua viittausmenettelyyn.

Helsingin hovioikeus, Satakunnan kärjäoikeus ja Valtakunnansyyttäjänvirasto katsovat, että jatkovalmistelussa olisi arvioitava asianosaisten läsnäoloa näyttöä vastaan otettaessa viittausmenettelyllä.

Satakunnan kärjäoikeus toteaa, että jatkovalmistelussa tulisi selvittää, olisiko osittainen viittausmenettely mahdollista eli voitaisiinko katsoa esimerkiksi merkittävien todistaja asianosaisten kanssa yhdessä, minkä jälkeen hovioikeus perehtyisi muihin tallenteisiin itsenäisesti, edellyttäisikö viittaustekniikan käyttäminen asianosaisten suostumusta ja millä tavalla uudistus on yhteen sovitettavissa voimassa olevien hovioikeusprosessia ja erityisesti sen pääkäsittelyä koskevien säännösten kanssa.

Etelä-Karjalan kärjäoikeus katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi tutkia viittausmenettelyn käytön mahdollistaminen Ruotsia laajemmin siten, ettei viittausmenettelyä käytettäessä tarvitsisi toimittaa tietyin edellytyksin edes asianesittelyjä ja loppupuheenvuoroja, jolloin kuva- ja äänitallenteiden katsomista lukuun ottamatta menettely olisi kirjallista. Tällainen menettely voisi tulla kysymykseen erityisesti tilanteissa, jossa kärjäoikeudessa vastaanotetun henkilötodistelun osalta väite kärjäoikeuden ratkaisun oikeellisuudesta koskee ainoastaan henkilötodistelusta tehtyjä johtopäätöksiä eikä henkilötodistelun sisältöä sinänsä. *Vaasan hovioikeus* toteaa, että Ruotsissa on myös mahdollista, että asiaesittely ja loppulausunnot annetaan kirjallisessa valmistelussa eikä asiassa järjestetä lainkaan suullista käsittelyä vaan hovioikeus ainoastaan katsoo todistelutallenteet viittausmenettelyssä.

Helsingin hovioikeus, Itä-Suomen hovioikeus, Turun hovioikeus ja Vaasan hovioikeus katsovat, että viimekätisen päätösvallan viittausmenettelyn käyttämisestä tulee olla tuomioistuimella. *Helsingin hovioikeus, Itä-Suomen hovioikeus ja Vaasan hovioikeus* toteavatkin, että tuomioistuimen on varattava asianosaisille tilaisuus lausua viittausmenettelyn käyttämisestä. *Valtakunnansyyttäjänvirasto* katsoo, että mahdollisia viittausmenettelyyn liittyviä ongelmia voitaisiin vähentää säätämällä lisäedellytykseksi, että hovioikeus katsoo sen soveliaaksi ja että myös asianosaiset siihen suostuvat.

Helsingin hovioikeus toteaa, että viittausmenettelyoikeudenkäynnistä tulisi pääkäsitteilyn ja kirjallisen menettelyn yhdistelmää lähenevä menettely. Asiallisesti kysymyksessä olisi kolmas käsittelymuoto hovioikeuksissa. Tämän vuoksi on kyseenalaista, voidaanko lähteä siitä, ettei pääkäsitteilyn toimittamista koskevia peruseriaatteita tarvitsisi muuttaa. Ainakin tulisi tarkastella hovioikeusmenettelyä koskevan sääntelyn lisäksi todistelua sekä asianosaisten läsnäoloa ja oikeudenkäynnin julkisuutta koskevia säännöksiä.

Rovaniemen hovioikeus ja Satakunnan kärjäoikeus toteavat, että viittausmenettelyn osalta herättävät kysymyksiä erityisesti pääkäsitteilyn kulku viittausmenettelyssä ja erityisesti se, missä asian käsittelyn vaiheessa ja miten hovioikeus ottaa vastaan henkilötodistelusta kärjäoikeudessa tehdyt tallenteet. *Rovaniemen hovioikeus* katsoo, että hovioikeusmenettelyn tulisi myös tältä osin olla keskittämisperiaatteen mukainen, johdonmukainen ja ennakoitava. Viittausmenettelyssä tulisikin noudattaa normaalia prosessijärjestystä.

Turun hovioikeus katsoo, että viittausmenettelyn käyttöönottoa tulisi selvittää myös jatkokäsittelylupaharkinnan ja kirjallisen prosessin osana. Tällä hetkellä esiintyy tilanteita, joissa muutoksenhakemus peruutetaan, mikäli jutussa määrätään pääkäsitteily. Tämä johtunee pääosin siitä, että pääkäsitteily aiheuttaa asianosaisille niin huomattavia oikeudenkäyntikuluja, että oikeudenkäyntikulujen korvausriskiä ei haluta/voida ottaa. Viittausmenetelmä avaisi mahdollisuuden käsitellä juttua muutoksenhakukirjelmien pohjalta ilman pääkäsitteilyä jutussa kertynyttä näyttöä kuitenkin vastaan ottaen. Kysymys ei olisi vanhaan suullis-pöytäkirjalliseen menettelyyn palaamisesta, koska todistelu otettaisiin vastaan samalla tavalla kuin pääkäsitteilyssä.

Helsingin hovioikeus, Itä-Suomen hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Valtakunnansyyttäjänvirasto ja Tuomariliitto katsovat, että viittausmenettelyn harkinnanvarainen käyttö lyhentäisi pääkäsitteilyjen kestoja ja siten säästäisi syyttäjien työaika, asianosaisten oikeudenkäyntikuluja ja pienentäisi oikeudenkäyntikuluriskiä. *Turun hovioikeus* katsoo, että viittausmenettelyn käyttö vähentäisi oikeudenkäyntikuluja myös riita-asioissa, joissa oikeudenkäyntikuluriski tällä hetkellä voi estää muutoksenhaun. *Vaasan hovioikeus* katsoo, että jos äänitallenne pystyttäisi

siin tekstintunnistuksen avulla purkamaan, tarve kuunteluun voisi jäädä hyvinkin vähäiseksi ja kustannussäästö voisi muodostua varsin suureksikin. Viittausmenettelyn käytöstä johtuvat mahdolliset säästöt syntyisivät kuitenkin viiveellä, koska uusien menettelytapojen käyttöönotto vie aikaa.

Rovaniemen hovioikeus ja Pohjois-Savon kärjäoikeus toteavat, että viittausmenettely tehostaisi hovioikeuden työtä ja olisi menettelynä useimmissa tapauksissa asianosaisille ja hovioikeuden kokoonpanolle mielekäs. *Helsingin hovioikeus* katsoo, että tuomioistuimen jäsenet voisivat tarvittaessa toistaa välittömästi tallenteelta epäselväksi jääneen kohdan sekä keskustella keskenään näytöstä tallennetta seuratessaan. Viittausjärjestelmästä olisi hyötyä erityisesti laajoissa asioissa. *Turun hovioikeus* ja *Vaasan hovioikeus* katsovat, että erityisesti laajoissa asioissa tallenteiden käytöstä yleensä olisi merkittävää hyötyä.

Turun hovioikeus ja *Vaasan hovioikeus* viittaavat viittausmenettelystä Ruotsissa saatuun myönteisiin kokemuksiin. *Vaasan hovioikeus* toteaa, että Ruotsissa viittausmenettelyn ansiosta tuomioistuimen kaikki jäsenet voivat keskittyä seuraamaan todisteluja. Ratkaisevien todistajanlausuntojen kohdalla ne voidaan katsoa toistamiseen ja keskustella yksityiskohdista ja palata uudelleen samaan kohtaan, jos tuomioistuimen jäsenet ovat ymmärtäneet sen keskenään eri lailla.

Vaasan hovioikeus katsoo, että Ruotsissa viittausmenettely on huomattavasti helpottanut tuomioistuimen työn suunnittelua ja lisännyt sen ennakoitavuutta, kun viittausmenettelyssä on tarpeen varata kalenterista asianosaisille sopivat päivät vain asiaesittelylle ja loppulausunnoille. Tuomioistuin voi itse aikatauluttaa todistelutallenteiden katsomisen ja sovittaa sen muihin aikatauluihinsa. Myös työtä pystytään jakamaan tasaisemmin, kun käsittelyajat on helpompi suunnitella, ja salien käyttökin on joustavampaa.

3.7 Tallenteiden indeksointi

Helsingin hovioikeus, Itä-Suomen hovioikeus, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus ja Satakunnan kärjäoikeus suhtautuvat myönteisesti tallenteiden indeksointiin tai ylipäätään jonkin sellaisen keinon selvittämiseen, jonka avulla mahdollisesti pitkältikin videotallenteelta kyettäisiin löytämään hovioikeuskäsittelyn kannalta olennaiset osuudet.

Helsingin hovioikeus, Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus, Helsingin kärjäoikeus ja *Pohjois-Savon kärjäoikeus* toteavat, että arviomuistiossa esi-

tetty tallenteiden indeksointi ei voi tulla kysymykseen, ellei sitä voida toteuttaa teknisesti ilman käräjäoikeuksien henkilökunnalle aiheutuvaa lisätyötä. *Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus* ja *Pohjois-Savon käräjäoikeus* huomauttavat, että tallenteiden indeksointi edellyttäisi resursseja, joita ei käräjäoikeuksien resurssitilanteen puitteissa riittäisi arviomuihistiossa esitetyn indeksoinnin toteuttamiseen. *Oulun käräjäoikeuden* mukaan jatkovalmistelussa on arvioitava, saavutetaanko tallenteiden indeksoinnista kokonaisuus huomioon ottaen hyötyä vai ovatko haitat suuremmat.

Turun hovioikeus katsoo, että indeksoinnin tai kuulustelujen jaottelun puuttuessa tallenteita voitaisiin käyttää tehokkaasti lähinnä vain pienissä jutuissa, joissa muutoksenhaku käytännössä koskee koko asiaa ja joissa todistajien kuulemiset ovat lyhyitä.

Itä-Suomen hovioikeus katsoo, että todistelun tallenteelta vain tarpeelliselta osin vastaanottamisen selvittämiseksi tulisi jatkovalmistelussa selvittää, onko olemassa asianastoa tai muuta keinoa, jolla kohdennus kuva- ja äänitallenteen eri kohtiin olisi tehtävissä yksinkertaisesti. Tällä on merkitystä erityisesti niissä asioissa, joissa on paljon henkilötodistelua tai kunkin kuultavan kertomus on laaja.

Vaasan hovioikeus katsoo, että alioikeuksien tulisi jäsentää todistajankuulustelu niin, että laajoissa kuulemisissa erilliset asiakokonaisuudet olisi löydettävissä tallenteilta pöytäkirjaan merkityiltä kohdilta. *Helsingin hovioikeuden* ja *Turun hovioikeuden* mukaan kuulemisten indeksointi edellyttäisi, että kuulemiset toteutettaisiin huomattavasti nykyistä selkeämmin syytekohtittain tai todistusteemoittain.

Helsingin hovioikeus katsoo, että indeksoinnin käytännön toteutuksessa on tiedostettava, että kyse ei ole yksinkertaisesta mekaanisesta työstä. Työn suorittajan on oltava riittävästi perehtynyt sekä käsiteltävänä olevaan asiaan että sen taustalla olevaan juriikkiin.

3.8 Kertomusten litterointi

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia ehdottaa, että videotallenteiden sijasta tai ohella hyödynnettäisiin myös sanatarkasti puhtaaksi kirjoitetut toisintoja eli litterointeja. Oikeudenkäyntien kestoon ja sujuvuuteen voitaisiin näin vaikuttaa myös vähemmän lainsäädäntömuutoksia edellyttävillä keinoilla, kuten luomalla aineelliset edellytykset oikeudenkäymiskaaren 22 luvun 9 §:ssä säädetyn kirjallisen toisintamismahdollisuuden soveltamiselle.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia katsoo, että henkilötodistelun keskeinen ongelma on todistelumuodon tehottomuus. Suhteellisen pieni osuus henkilötodistelun sisällöstä on lopulta ratkaisun kannalta merkityksellistä. Toisaalta tärkeät yksityiskohdat saattavat mennä ratkaisijalta ”ohi” suullisessa esityksessä.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia katsoo, että kertomusten kirjallinen muoto ja sen hyödyntämiseen liittyvät hakuominaisuudet mahdollistavat videoiden katselua nopeamman ja tehokkaamman tavan tutustua käräjäoikeudessa annettuihin kertomuksiin. Litterointien hyödyntämisen johdosta todistajat voitaisiin tarvittaessa kuulla uudelleen tai videot katsoa vain tiettyjen litteroinnin pohjalta kartoitettujen kiistanalaisten kohtien osalta.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia toteaa, että litterointien avulla asianosaiset voisivat jo muutoksenhakemuksissaan ja vastauksissaan osoittaa tarkasti ne kohdat, joissa todistaja tai muu kuultava heidän mielestään on erehtynyt tai valehdellut. *Vaasan hovioikeus* katsoo, että litterointien avulla asianosaiset voisivat paremmin harkita muutoksenhaun tarvetta ja perusteita sekä osoittaa ne kohdat, jotka he edellyttävät hovioikeuden kuuntelevan. Joissakin tapauksessa olisi myös mahdollista, että asianosaiset voisivat asiaesittelyssä päästä niiden avulla yksimielisyyteen asian ratkaisemiseen vaikuttavista tosiseikoista, jolloin todistelua ei tarvitse ottaa vastaan ja hovioikeus voi keskittyä ydintehtäväänsä, oikeussäännösten soveltamiseen.

Itä-Suomen hovioikeus, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Asianajajaliitto ja Lakimiesliitto pitävät mahdollisuutta litterointien hyödyntämiseen muun todistelun ohella harkinnanarvoisena.

Itä-Suomen hovioikeus toteaa, että jos poliisi, syyttäjä, oikeudenkäyntiavustaja tai tuomioistuin katsoisi kertomuksen litteroinnille olevan jossain tapauksessa erityisiä syitä, tulisi kertomuksen litterointi ja sen käyttäminen esitutkinnassa, syyteharkinnassa, puolustuksen hoitamisessa ja oikeudenkäynnissä olla mahdollista. Harkintavalta litteroinnin tekemiseen tapauskohtaisesti tulisi olla sillä viranomaisella, jolla asia kulloinkin on työn alla ja joka katsoo litteroinnin tarpeelliseksi.

Vaasan hovioikeus korostaa, että todisteiden arvioinnin ei tulisi kuitenkaan tapahtua litterointien avulla ellei kysymys ole täysin eksaktista yksityiskohdasta kuten numeerisista tiedoista. Todistelun luotettavuuden ja sen todistusarvon arviointi tulisi tapahtua tallenteiden avulla, jossa voidaan tehdä havaintoja nonverbaalista viestinnästä, jonka usein arvioidaan muodostavan 80 % viestinnästä sanojen osuuden jäädessä 20 %:iin.

Asianajajaliitto katsoo, että jatkovalmistelussa olisi syytä selvittää, voitaisiinko näytön arviointi hovioikeudessa tehdä asianosaisten suostumuksella litteroinnin pohjalta silloin, kun kysymys on vain siitä, millaisia päätelmiä jostakin todistajan kärjäoikeudessa kertomasta seikasta voidaan pätevästi tehdä.

Lakimiesliitto katsoo, että litterointi helpottaisi tallenteiden hyödyntämistä. Tekstin lukeminen on aina joutuisampaa kuin äänen ja kuvan seuraaminen ja asiakokonaisuuksien hahmottamista helpottavaa.

Helsingin hovioikeus, Itä-Uudenmaan kärjäoikeus ja Tuomariliitto suhtautuvat litterointiin varauksellisesti, mutta katsovat, että tekniikan kehittyessä litteroinnin käyttämistä tulisi ainakin jossain laajuudessa selvittää.

Itä-Uudenmaan kärjäoikeus toteaa, että jos jokin ohjelma pystyisi automaattisesti litteroimaan tallenteelta puheen, niin siitä voisi olla hyötyä erityisesti suurten juttujen kohdalla. *Helsingin hovioikeus* katsoo, että litterointi ei voi korvata kuva- ja äänitallennetta, mutta litteroitu teksti voisi olla hyödyllinen apuväline esimerkiksi silloin, kun etsitään pitkästä kuulemisesta valituksen kannalta olennaista kohtaa ja vältetään näin koko tallenteen läpikäyminen.

Tuomariliitto katsoo, että kertomusten litterointi parantaisi kertomusten käytettävyyttä. Litteroinnin tulisi olla myös kärjäoikeuden tuomareiden käytettävissä, koska muuten päädyttäisiin vastoin ehdotuksen tarkoitusta järjestelmään, jossa hovioikeuden tuomareilla olisi käytettävissään parempi oikeudenkäyntiaineisto kuin kärjäoikeuden tuomareilla, mikä voisi lisätä muutoksenhakuja.

Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus, Pohjois-Savon kärjäoikeus ja Päijät-Hämeen kärjäoikeus vastustavat ja/tai suhtautuvat kielteisesti eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian ehdotukseen videotallenteiden sijasta tai ohella hyödynnettävistä litteroinneista. Ne pitävät litterointia tarpeettomana ja/tai epätarkoituksenmukaisena hovioikeuden näkökulmasta sekä katsovat, että tarpeettomuus korostuisi tilanteessa, jossa kärjäoikeudessa vastaanotettu näyttö voitaisiin tarpeellisilta osin tarkastaa videotallenteelta. Litterointi merkitsisi paluuta suullis-pöytäkirjalliseen prosessiin ja suullisen, välittömän oikeudenkäyntimenettelyn hylkäämistä.

Itä-Suomen hovioikeus vastustaa henkilötodistelun tallennusjärjestelmästä luopumista ja siirtymistä litterointiin. Se katsoo, että oikeusturvan takaaminen tai menettelyn tehokkuus tai tarkoituksenmukaisuus eivät edellytä litterointia kärjäoikeudessa eikä ho-

vioikeudessa. Käräjäoikeuden tuomiot ovat yleensä hyvää tasoa ja ne antavat muutoksenhauille, asian hovioikeudessa valmistelulle, käsittelylle ja ratkaisunteolle hyvän perustan.

Helsingin hovioikeus, Etelä-Karjalan käräjäoikeus, Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus, Etelä-Savon käräjäoikeus, Satakunnan käräjäoikeus ja Tuomariliitto eivät pidä realistisena, että nykytilanteessa olisi resursseja täysimittaiseen kertomusten litterointiin. *Itä-Suomen hovioikeus* ja *Pohjois-Savon käräjäoikeus* katsovat, että litterointi merkitsisi käräjäoikeuden henkilöresurssitarpeen huomattavaa kasvua mekaanisen kirjoittamistehtävän vuoksi.

3.9 Yksityisyyden suoja ja julkisuusnäkökohdat

Helsingin hovioikeus, Turun hovioikeus ja Lakimiesliitto katsovat, että kuva- ja äänitalenteeseen tulisi voida tutustua vain tuomioistuimen tiloissa.

Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo, että tallenteiden salassapidosta olisi huolehdittava asianmukaisesti kuultavien yksityiselämän suojaamiseksi. *Itä-Suomen hovioikeus, Kanta-Hämeen käräjäoikeus ja Pohjois-Savon käräjäoikeus* katsovat, että kuvatallenteen salaaminen on perusteltua erityisesti kuultavan suojelemisen vuoksi.

Itä-Suomen hovioikeus katsoo, että kuvatallenteen tulisi olla sen sisällöstä riippumatta pääkäsittelyn ulkopuolella kokonaan salassa pidettävä eikä sitä saisi luovuttaa muiden kuin asianosaisten omaan käyttöön. Mikäli tallenne luovutettaisiin asianosaiselle, tulisi siihen liittää salassapitoa koskevat määräykset.

Satakunnan käräjäoikeus ja Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia katsovat, että tallennetta ei ole perusteltua säätää arviomuistiossa yhtenä vaihtoehtona esiin otetulla tavalla sisällöstä riippumatta salassa pidettäväksi.

Syyttäjähdistys katsoo, että yksityisyyden suojan ja oikeudenkäynnin julkisuuden vaatimukset ovat sovitettavissa yhteen siten, että käräjäoikeudessa tehtyjä taltiointeja (ainakaan videokuvaa) ei sellaisenaan anneta julkisuuteen, mutta jokainen saa halutessaan niihin tutustua, elleivät tallenteet sisällä salassa pidettävää tietoa. Tällainen rajoitus saada tallenteita pyynnöstä tuomioistuimelta olisi sopusoinnussa sen kanssa, ettei muutoinkaan oikeudenkäynnin kuvaaminen ja nauhoittaminen ole sallittua ilman erillistä lupaa. Myös *Tuomariliitto* toteaa, että tallenteen julkisuutta harkittaessa on

otettava huomioon yleinen lähtökohta, että istunnon tallentaminen on sallittua vain tuomioistuimen luvalla.

Tuomariliitto pitää myös yhtenä vaihtoehtona sitä, että asianosaiselle ja/tai yleisölle voidaan luovuttaa kuvatallelle vain, jos todistaja siihen nimenomaisesti suostuu.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia katsoo, että oikeudenkäyntien julkisuutta voitaisiin edistää yksityisyyden suojan kärsimättä, jos asiakkaalle voitaisiin tuomioistuimen tiloissa tapahtuvan videoiden katsomisen sijasta tai sen ohella luovuttaa sanatarkka litterointi todistajan kuulemisesta. Myös *Tuomariliitto* kiinnittää huomiota siihen, että tulevaisuudessa oikeudenkäynnin julkisuuden vaatimukset voidaan tarpeellisilta osin täyttää useimmiten luovuttamalla mahdollisesti myös litterointi.

Helsingin hovioikeus ja *Rovaniemen hovioikeus* katsovat, että asianosaisille tulisi luovuttaa pelkästään äänitallelle kuulemisista. *Tuomariliitto* katsoo, että oikeudenkäynnin julkisuuden vaatimukset voidaan tarpeellisilta osin täyttää useimmiten luovuttamalla pelkkä äänitallelle. *Itä-Suomen hovioikeus* toteaa, että äänitallenteen tulisi olla edelleen lähtökohtaisesti julkinen. *Vaasan hovioikeus* toteaa, että Ruotsissa asianosaisille eikä myöskään asianajajille anneta käyttöön todistelun kuvatallelle, vaan ainoastaan äänitallelle.

Helsingin hovioikeus katsoo, että jatkossa voitaisiin selvittää mahdollisuutta esimerkiksi sellaiseen tekniseen järjestelyyn, jossa avustaja voisi verkossa katsoa, mutta ei tallentaa kuva- ja äänitallenteita.

Asianajajaliitto katsoo, että nykyinen lainsäädäntö antanee riittävät keinot henkilöiden yksityisyyden turvaamiseksi. *Turun hovioikeuden* mukaan mahdollisuus kuva- ja äänitallenteisiin tutustumiseen vain tuomioistuimen tiloissa edellyttää julkisuuslainsäädännön tarkistamista, jolloin samalla tulisi ottaa kantaa siihen, ovatko tallenteet yleisöjulkisia muulloin kuin niitä avoimessa istunnossa esitettäessä. *Helsingin hovioikeus* puolestaan katsoo, että tämä vastaa myös Suomessa jo nyt voimassa olevaa lakia.

Turun hovioikeus toteaa, että tallentamiseen liittyvien yksityisyydensuojakysymysten tulee olla niin tarkasti säätämisvaiheessa muotoiltu, ettei pykälien soveltaminen edellytä tuomioistuimilta harkintaa ja tuota lisätyötä.

Asianajajaliitto toteaa, että henkilöiden yksityisyyden suojeleminen ei saa vaarantaa kaikkien asianosaisten yhtäläistä mahdollisuutta saada tutustua tallenteisiin. Etenkään sellaista tilannetta ei saa syntyä, jossa syyttäjillä olisi epäiltyjen avustajia paremmat mahdollisuudet saada videotallelle käyttöönsä käräjäoikeuskäsittelyn aikana tai muutoksenhakuvaiheessa.

Helsingin hovioikeus ja *Asianajaliitto* katsovat, että henkilötodistelun videotallennus ei saa johtaa siihen, että tallenteilla esiintyvät henkilöt joutuvat pelkäämään yksityisyytensä puolesta. *Rovaniemen hovioikeus* katsoo, että tietoisuus kuultavan kertomuksesta tehdyn videotallenteen olemassaolosta saatettaisiin kokea ahdistavana. Erityisesti näin voi olla seksuaalirikosten asianomistajien kohdalla.

Rovaniemen hovioikeus ja *Kanta-Hämeen kärjäoikeus* katsovat, että kuultavat saattaisivat pelätä sitä, että kuva- ja äänitallenteita levitettäisiin oikeudettomasti, esimerkiksi julkaisemalla niitä internetissä häirintä- taikka pelottelutarkoituksessa. *Itä-Suomen hovioikeus*, *Kanta-Hämeen kärjäoikeus* ja *Pohjois-Savon kärjäoikeus* katsovat, että jos kuvatalenne olisi kaikkien saatavilla, olisi sen levittäminen mahdollista esimerkiksi loukkaamistarkoituksessa internetissä tai suppeammassa piirissä taikka järjestäytyneen rikollisryhmän piirissä kostotarkoituksessa. *Helsingin hovioikeus*, *Vaasan hovioikeus*, *Syyttäjäyhdistys* ja *Tuomariliitto* katsovat, että jos kuultavat joutuvat pelkäämään sitä, että tallenne omasta todistamisesta leviää julkisuuteen, tämä heikentää ihmisten halukkuutta todistaa ja kertoa asioista tuomioistuimessa. *Turun hovioikeus*, *Kanta-Hämeen kärjäoikeus*, *Pohjois-Savon kärjäoikeus* ja *Tuomariliitto* katsovat, että kuva- ja äänitallenteen leviämishallalla voi olla suoranaisia vaikutuksia kertomusten laatuun ja tuomioistuimen henkilökunnan sekä kuultavien turvallisuuteen. *Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia* katsoo, että kun perinteisenkin median työn painopiste on siirtynyt verkossa julkaistaviin uutisiin, julkiset todistajien kuulemisista tehdyt videotallenteet saattaisivat tulevaisuudessa useinkin päättyä verkkoon uutisten yhteyteen. Videoita voitaisiin tämän jälkeen helposti jakaa myös sosiaalisessa mediassa, mikä saattaisi osaltaan johtaa kielteiseen ”maalittamiseen” ja muihin todistajan tai muun kuultavan yksityisyyttä loukkaaviin ilmiöihin.

Vaasan hovioikeus katsoo, että kuvatalenteen luovuttaminen yksityishenkilöille saattaisi johtaa siihen, että niitä alettaisiin levittää sosiaalisessa mediassa. Voimakkaita tunteita nostattaviin oikeudenkäynteihin osallistuneiden henkilöiden kuvia saatettaisiin levittää laajalle ja henkilöt voitaisiin tunnistaa, kun he liikkuvat julkisilla paikoilla.

Rovaniemen hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että pelkäävän asemassa kuultavien henkilöiden suojan tarpeen tulisi toteutua riittävällä tavalla myös ehdotetun uudistuksen jälkeen.

Itä-Suomen hovioikeus katsoo, että medially ei tulisi olla mahdollisuutta saada kuvatalennetta.

Helsingin hovioikeus, *Rovaniemen hovioikeus*, *Kanta-Hämeen kärjäoikeus*, *Kymenlaakson kärjäoikeus*, *Oulun kärjäoikeus*, *Pohjois-Karjalan kärjäoikeus*, *Pohjois-Savon kärjäoikeus*, *Satakunnan kärjäoikeus*, *Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia*,

Oikeuskanslerinvirasto ja Tuomariliitto pitävät tärkeänä, että jatkovalmistelussa selvitetään, miten kuultavien henkilöiden yksityisyyden suojan toteutuminen varmistetaan ja asianosaisjulkisuus voidaan toteuttaa videotallenteiden osalta aiheuttamatta vaaraa niiden levittämisestä taikka julkaisemisesta.

3.10 Tallenteiden säilyttäminen

Itä-Suomen hovioikeus ja Etelä-Karjalan kärjäoikeus kannattavat arviomuistiossa esitettyä vaihtoehtoa, jonka mukaan kuva- ja äänitallenteita säilytettäisiin 60 päivää ratkaisun lainvoimaiseksi tulosta.

Pohjois-Savon kärjäoikeus katsoo, että tallenteiden säilyttämisaikaa voidaan lyhentää, jos se on tarpeen kustannussyistä.

Itä-Suomen hovioikeus ja Valtakunnansyyttäjänvirasto toteavat, että jos tallenteen säilyttämisaikaa olisi arviomuistiossa mainitulla tavalla rajoitettu 60 päivään ratkaisun lainvoimaiseksi tulemisesta, tulisi varmistua siitä, että ainakin äänitallenne säilytetään kauemmin arkistossa, jotta kertomusten sisällöstä on mahdollista varmistua myöhemmin esimerkiksi selvitetessä mahdollista perätöntä lausumaa koskevia epäilyjä.

Oikeuskanslerinvirasto katsoo, että tallenteiden säilyttämisaikaan liittyvät seikat vaativat lisäarviointia.

Helsingin hovioikeus katsoo, että tallenteet pitää säilyttää varmalla tavalla mutta niin, että ne ovat helposti saatavilla käyttöön.

AIPA-hanketoimisto ehdottaa selvitettäväksi AIPA:n teknisen toteutuksen hyödyntämistä kuva- ja äänitallenteiden säilyttämiseksi. AIPA-järjestelmässä on jo olemassa asiakirjojen säilytysjärjestelmä, jonka laajentamista kuva- ja äänitallenteiden säilyttämiseen voidaan selvittää. Mikäli videotallenteita liitetään säilytettäväksi AIPA-järjestelmässä, on varmistettava, että AIPA:n asiakirjavaranto säilyy suorituskykyisenä ja että järjestelmän tekninen kyvykyys ei heikkene tallenteiden liittämisen johdosta.

AIPA-hanketoimisto katsoo, että videotiedostojen tallentaminen AIPA-tietojärjestelmään tulisi vaatimaan kärjä- ja hovioikeuksia koskevan seulontapäätöksen tarkentamista.

AIPA-hanketoimisto ehdottaa videotiedostojen suuresta koosta johtuen, että niille haetaan lupaa määräajan säilyttämiseen Kansallisarkistolta. AIPA-hanketoimisto kiin-

nittää huomiota siihen, että videotallenteiden pysyvä säilyttäminen ei olisi arviomuistiossa esitetyn kustannusarvion perusteella kannattavaa. Lisäksi henkilötodistelun keskeinen sisältö käy ilmi muista oikeudenkäyntiasiakirjoista. Sähke2-normin täyttävänä asianhallintajärjestelmänä AIPA-järjestelmän on tuotettava hävittämiskäytännöt määräjän säilytettävien aineistojen hävittämisestä. Arviomuistiossa esitetty vaihtoehto videotallenteiden säilyttämisestä 60 päivää ratkaisun lainvoimaisuudeksi tulemisesta tulisi olemaan asianhallinnallisesti raskas ratkaisu, koska ylläpitäjän on vahvistettava jokainen hävittämisraportti. Pidempi määräaikainen säilytys olisi hävittämiskäytännön kannalta käytännöllisempi ratkaisu, mutta kasvattaisi puolestaan videotallennusjärjestelmän vaatimaa tallennuskapasiteettia.

AIPA-hanketoimisto katsoo, että, jos selvityksissä ilmenee, että AIPA-järjestelmän asiakirjavarantoa ei kannata hyödyntää kuva- ja äänitallenteiden säilyttämiseen, tulisi selvittää kokonaan AIPA:sta erillistä tallennusratkaisua. Tässä tapauksessa AIPA-järjestelmän ja erillisen videotallennejärjestelmän välillä tulisi olla linkitys tallenteisiin ja niiden yksilöintitietoihin.

3.11 Vaikutusarviointi

3.11.1 Arviot myönteisistä vaikutuksista

Moni lausunnonantaja (*Helsingin hovioikeus, Itä-Suomen hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Pohjois-Savon kärjäoikeus, Valtakunnansyyttäjänvirasto ja Tuomariliitto*) kiinnittää huomiota Ruotsisissa vastaavatyypisistä järjestelmästä saatuihin enimmäkseen myönteisiin kokemuksiin (todistelun laatu parantunut, peruutettujen pääkäsittelyiden lukumäärä pienentynyt, todistajille maksettavat palkkiot vähentyneet, hovioikeuden kokonaiskäsittelyajat lyhentyneet, viittausmenettelyn myötä pääkäsittelyjen kesto lyhentynyt ja siten syyttäjien työaika ja asianosaisten oikeudenkäyntikuluja säästynyt).

Enemmistö lausunnonantajista (*Korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Turun hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus, Helsingin kärjäoikeus, Kanta-Hämeen kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, Pohjois-Karjalan kärjäoikeus, Pohjois-Savon kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus, Satakunnan kärjäoikeus, Varsinais-Suomen kärjäoikeus, Tuomariliitto ja Valtakunnansyyttäjänvirasto*) katsoo, että henkilötodistelun vastaanottaminen videotallenteelta tehostaisi hovioikeuden lainkäyttötoimintaa ja hovioikeuden rooli kärjäoikeuden ratkaisun oikeellisuutta kontrolloivana tuomioistuimena

vahvistuisi. Menettelyn käyttöönoton myötä oikeudenkäynnin painopiste siirtyisi enemmän kärjäoikeuteen, mikä vastaa lainsäätäjän muissakin yhteyksissä ilmaisemaa tahtoa.

Helsingin hovioikeus, Turun hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus, Pohjois-Karjalan kärjäoikeus, Pohjois-Savon kärjäoikeus ja Valtakunnansyyttäjänvirasto katsovat, että otettaessa todistelu vastaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa todistelun laatu/luotettavuus parantuu.

Helsingin hovioikeus ja Pohjois-Karjalan kärjäoikeus katsovat, että hovioikeuden rooli on nykyään ristiriitainen, kun sen tehtävänä on arvioida kärjäoikeuden ratkaisun oikeellisuus, mutta tosiasiallisesti se ottaa vastaan usein erisisältöisen ja huonompilattuisen henkilötodistelun kuin kärjäoikeus. Kontrollitehtävä ei näin ollen voi täysin toteutua. *Pohjois-Karjalan kärjäoikeus* katsoo, että asianosaisten oikeusturvan kannalta tämä on merkittävä ongelma, joka olisi korjattavissa ehdotetulla menettelyllä.

Kanta-Hämeen kärjäoikeus ja Tuomariliitto katsovat, että ajan kulumisesta johtuva kuultavien muistikuvien heikentyminen on keskeinen peruste, joka puoltaisi kärjäoikeudessa tehtyjen tallenteiden hyödyntämistä hovioikeuden käsittelyssä. *Itä-Suomen hovioikeus, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian ja Syyttäjähdistys* toteavat, että hovioikeusprosessissa lähes pääsääntöisesti kuultavia joudutaan muistuttamaan heidän aiemmista kertomuksistaan, jotka käyvät ilmi tallenteilta tai pöytäkirjoista. *Itä-Suomen hovioikeus* katsoo, että hovioikeudessa kuulemisella ei näin ollen ole sellaista merkitystä, johon kuulemisella pyritään.

Helsingin kärjäoikeus ja Tuomariliitto pitävät ehdotetun järjestelmän merkittävänä etuna sitä, että hovioikeuden arviointi perustuisi lähtökohtaisesti samaan oikeudenkäyntiaineistoon, jonka perusteella kärjäoikeus on tehnyt oman näyttöharkintansa. *Päijät-Hämeen kärjäoikeus* katsoo, että oikeusvarmuuden ja oikeudenkäytön uskottavuuden kannalta on tärkeää, että henkilötodistelun sisältö on perustaltaan sama kärjäoikeudessa ja hovioikeudessa. *Kanta-Hämeen kärjäoikeus* ei puolestaan yhdy varauksitta arviomuistiossa esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan hovioikeuden edellytykset saavuttaa näytön arvioinnissa oikea lopputulos voisivat uudistuksen myötä parantua, koska sen mukaan näyttökysymykset voivat aidosti olla hyvinkin tulokinnanvaraisia.

Rovaniemen hovioikeus katsoo, että arviomuistiossa esitetyt näkökannat kertomuksen tuoreudesta ja sen paremmasta näyttöarvosta ovat kannatettavia. Toisaalta tämänhetkinen oikeudenkäyntimenettely mahdollistaa tietyin edellytyksin vetoamisen tuomioistuimessa kuultavan henkilön aikaisempiin kertomuksiin esitutkintaviranomaisessa tai kärjäoikeudessa. Kuultavan kertomuksen uskottavuuden ja näyttöarvon arvioimiselle on tästä syystä jo nyt hyvät edellytykset.

Korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus, Kanta-Hämeen kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus, Pohjois-Karjalan kärjäoikeus, Pohjois-Savon kärjäoikeus, Varsinais-Suomen kärjäoikeus, Oikeuskanslerinvirasto, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Tuomariliitto ja Alex Nellikivi katsovat, että uudistus vähentäisi asianosaisille ja/tai todistajille hovioikeuskäsittelystä aiheutuvaa taloudellista/ajankäytöllistä haittaa. *Turun hovioikeus* katsoo, että todistelukulustannusten osalta säästöt voivat olla merkittävät. *Turun hovioikeus* ja *Syyttäjäyhdistys* toteavat, että erityisesti pienten juttujen osalta loppulausunnon antamisella videoteitse saavutettaisiin merkittäviä säästöjä erityisesti asianosaisten osalta.

Rovaniemen hovioikeus ja *Kanta-Hämeen kärjäoikeus* kiinnittävät kuitenkin huomiota siihen, että kansalaiset päätyvät todistajaksi tai asianomistajaksi tyypillisesti enintään muutamia kertoja elämänsä aikana. *Rovaniemen hovioikeus* katsoo, että tähän nähden oikeudenkäynnissä kuulemisesta aiheutuvaa vaivannäköä ja haittaa ei tule ylikorostaa. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen on ensisijaista todistamisesta aiheutuvaan satunnaiseen ajanhukkaan ja kustannuksiin nähden.

Itä-Suomen hovioikeus, Pohjois-Karjalan kärjäoikeus, Pohjois-Savon kärjäoikeus, Varsinais-Suomen kärjäoikeus ja *Valtakunnansyyttäjänvirasto* toteavat, että uudistus keventäisi asianosaisten ja/tai todistajien kokemaa henkistä räsitusta. *Rovaniemen hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus, Pohjois-Savon kärjäoikeus* ja *Valtakunnansyyttäjänvirasto* katsovat, että rikoksen uhrin asema parantuisi. *Rovaniemen hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus* ja *Alex Nellikivi* katsovat, että rikosasian asianomistajan tai todistajan ei tarvitsisi kohdata vastaajaa enää hovioikeudessa, mikä olisi omiaan vähentämään heihin kohdistuvaa uhkailua ja muita epäasiallisia vaikuttamispyrkimyksiä.

Helsingin hovioikeus, Turun hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus ja *Helsingin kärjäoikeus* katsovat, että hovioikeuden pääkäsittelyjen suunnittelemiseen ja aikatauluttamiseen liittyvät kysymykset helpottuisivat.

Turun hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus ja *Kanta-Hämeen kärjäoikeus* katsovat, että ulkomailla oleskelevien tai vaikeasti tavoitettavien taikka kadonneiden henkilöiden kuulemisen korvaaminen tallenteilla joustavoittaisi oikeudenkäyntimenettelyä. *Turun hovioikeus* katsoo, että vaikeasti tavoitettavien henkilöiden osalta ja ulkomailla pysyvästi oleskelevien henkilöiden osalta viittausmenettely vähentäisi tiedoksiantoön käytettävää työtä, ellei heille ole tarpeen esittää lisäkysymyksiä.

Helsingin hovioikeus, Itä-Suomen hovioikeus, Turun hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus, Pohjois-Savon kärjäoikeus ja *Valtakunnansyyttäjänvirasto* katsovat, että uudistus vähentäisi peruuntuvien ja lykkääntyvien istuntojen määrää.

Oikeuskanslerinvirasto katsoo, että yleisellä tasolla uudistus lyhentäisi oikeudenkäyntien kestoa. *Turun hovioikeus* ja *Etelä-Karjalan kärjäoikeus* katsovat, että monipäiväisten pääkäsittelyjen järjestäminen ja läpivieminen pääsääntöisesti helpottuisivat, kuten arviomuistiossa esitetään, ja samalla hovioikeuden käsittelyajat lyhenisivät. *Rovaniemen hovioikeus* katsoo, että uudistus saattaisi jossakin määrin lyhentää kokonaiskäsittelyaikoja.

Vaasan hovioikeus, *Satakunnan kärjäoikeus* ja *Valtakunnansyyttäjänvirasto* katsovat, että uudistus kannustaisi asianosaisia entistä parempaan valmistautumiseen alioikeusvaiheessa ja parantaisi siten oikeudenkäyntien laatua. *Turun hovioikeus* katsoo, että henkilön kuuleminen tuomioistuimessa pääsääntöisesti vain kerran saattaa johtaa siihen, että avustaja huolellisemmin valmistautuu kuulusteluun, jolloin tarve uusien kysymysten esittämiseen hovioikeudessa voi olla jopa pienempi kuin nykyään.

Rovaniemen hovioikeus katsoo, että uudistus lisäisi hovioikeustyön etupainotteisuutta sekä hovioikeuden pääkäsittelyn ennakoitavuutta. *Valtakunnansyyttäjänvirasto* katsoo, että syyttäjän kannalta uudistus parantaisi hovioikeuskäsittelyn ennustettavuutta, koska näyttöasetelmaan ei tulisi kertomusten perusteettomaan muuttumiseen liittyviä yllätyksiä, jotka nykyisin ovat yleisiä. *Tuomariliitto* pitää todennäköisenä, että jos valittajan asiamiehen tulee tarkasti ja yksilöidysti riitauttaa kärjäoikeuden näytön selostus ja arviointi, se olisi omiaan johtamaan ylimalkaista näytön riitauttamista sisältävien valitusten vähentymiseen.

3.11.2 Arviot kielteisistä vaikutuksista

Helsingin hovioikeus, *Rovaniemen hovioikeus*, *Etelä-Savon kärjäoikeus*, *Kanta-Hämeen kärjäoikeus* ja *Varsinais-Suomen kärjäoikeus* katsovat, että todistelun tallentaminen lisäisi todennäköisesti asian käsittelemiseen kuluvaan aikaan ja kustannuksiin kärjäoikeuden pääkäsittelyssä, koska sekä asianosaiset että oikeuden jäsenet pyrkisivät varmistamaan, että kaikki tärkeiksi katsotut asiat tulisivat kysytyä ja vastattua.

Helsingin hovioikeus katsoo, että jos todistelutallenteita ei voitaisi indeksoida tarkoituksenmukaisella tavalla kärjäoikeuksissa tai niiden katsomista ei olisi mahdollista rajata muulla tavoin hovioikeudessa olennaisiin kysymyksiin, pääkäsittelyt hovioikeudessa eivät lyhenisi, kuten arviomuistiossa on esitetty, vaan pääkäsittelyt voisivat päinvastoin pidentyä asiaan vaikuttamattoman henkilötodistelun vuoksi. *Turun hovioikeus* katsoo, että pääkäsittelyjen keston puutteellisesta indeksoinnista johtuva käsittelyjen venyminen olisi henkilöstöä kuormittava tekijä, mikäli henkilöressurssien riittävydestä ei huolehdi.

Rovaniemen hovioikeus, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus ja Valtakunnansyyttäjänvirasto toteavat, että uudistuksen on Ruotsissa havaittu pidentäneen hovioikeuksien pääkäsittelyjen kestoja siksi, että tallenteet katsotaan liian usein kokonaisuudessaan.

Turun hovioikeus katsoo, että jos hovioikeudessa joudutaan sallimaan lisäkysymysten esittäminen todistajille, riski pääkäsittelyjen pidentymiselle lisääntyy. Jos lisäkuulemisten sallimiseen hovioikeusvaiheessa suhtauduttaisiin puolestaan kielteisesti, tämä voi vaikuttaa kuulemisten pidentymiseen kärjäoikeudessa.

Helsingin hovioikeus toteaa, että jos tallenteiden katsomisen jälkeen hovioikeudessa joudutaan ottamaan välittömästi vastaan tallenteista ilmenevää näyttöä täydentävää tai korjaavaa taikka täysin uutta henkilötodistelua, hovioikeusmenettely voi muuttua nykyistä jopa olennaisesti raskaammaksi.

Varsinais-Suomen kärjäoikeus katsoo, että arviomuistiossa esitetty arvio oikeudenkäyntikulujen alenemisesta hovioikeuskäsittelyn osalta saattaa olla optimistinen, mikäli asianosaisilla edelleen on mahdollisuus vaatia kärjäoikeudessa tallennetun kertomuksen antaneen henkilön kuulemista hovioikeudessa.

Tuomariliitto toteaa, että tallenteiden läpikäymisestä valitus- ja valmisteluvaiheessa sekä tallenteiden oikeiden kohtien nimeämisestä voi aiheutua asiamiehille jonkin verran lisätyötä ja siten asianosaisille lisäkustannuksia, mitä seikkaa arviomuistiossa ei ole oikeudenkäyntikuluja koskevassa analyysissä tuotu riittävästi esiin. *Turun hovioikeus* toteaa, että jos tallenteiden olennaisten kohtien poimiminen jätettäisiin asianosaisten hovioikeudessa tehtäväksi, avustajille joudutaan mahdollisesti maksamaan palkkio tallenteiden läpikäymiseen käytetystä ajasta.

Turun hovioikeus katsoo, että tallenteiden katsominen voitaisiin kokea jossain määrin passivoivana ja turhauttavana.

Vaasan hovioikeus ja *Syyttäjyhdistys* toteavat, että Ruotsissa ongelmana on se, että tallenteet saattavat sisältää oikeudenkäyntiaineistoa, josta ei ole kysymys hovioikeudessa. Osa syytteistä on saatettu hylätä kärjäoikeudessa ja osin tosiseikat ovat saataneet kärjäoikeuden ratkaisun perusteella tulla hovioikeudessa riidattomiksi.

Varsinais-Suomen kärjäoikeus, Asianajajaliitto ja *Syyttäjyhdistys* katsovat, että olisi turhauttavaa tuomioistuimen ja asianosaisten resurssien haaskausta, jos tuomarit ja asiamiehet kokoontuisivat hovioikeuteen katsomaan videotallenteita, joiden sisältö on suurelta osin joko asiaan vaikuttamatonta tai kärjäoikeuskäsittelyn jälkeen riidatonta.

Syyttäjähdistys toteaa, tämä olisi kallista erityisesti niille prosessin osapuolille (yksityshenkilöille), jotka hävinneenä joutuvat korvaamaan oikeudenkäyntikuluja. *Kanta-Hämeen käräjäoikeus* pohtii, onko tarkoituksenmukaista maksaa avustajalle ainakaan täyttä palkkiota passiivisesta tallenteiden katsomisesta, kun kysymys on tallenteesta sellaisesta tilaisuudesta, jossa hän on itsekin ollut läsnä.

Rovaniemen hovioikeus katsoo, että arviomuistiossa todetuin tavoin kuvatuksi tuleminen saattaisi joissain olosuhteissa vaikuttaa kuultavan kertomuksen sisältöön. Mikäli kuultava kokisi kuvaamisen erityisen ahdistavaksi, hän ei välttämättä kykenisi kertomaan tapahtumista luontevalla tavalla. Tämä seikka voi osaltaan vähentää ehdotetulla uudistuksella tavoiteltuja näytön laadun paranemiseen liittyviä hyötyjä.

Turun hovioikeus toteaa, että uudistus saattaa vähentää hovioikeuden työn mielekkyyttä ja mahdollisesti myös työn houkuttelevuutta. Hovioikeuden pääkäsittelyn luonne muuttuisi siten, ettei se samalla tavalla valmentaisi esittelijöitä tai asessoreita esimerkiksi puheenjohtajan tehtäviin käräjäoikeudessa.

3.11.3 Taloudelliset vaikutukset ja resursointi

Helsingin hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus, Etelä-Savon käräjäoikeus, Kymenlaakson käräjäoikeus, Pirkanmaan käräjäoikeus Oikeuskanslerinvirasto ja Tuomariliitto katsovat, että järjestelmän käyttöönoton taloudellisten vaikutusten arvioiminen on, kuten arviomuistiossa todetaan, hankalaa. *Helsingin käräjäoikeus* katsoo, että arviomuistiossa on käsitelty videoinnin tekemisen ja videoiden tallentamisen ja säilyttämisen kustannuksia niin suurpiirteisesti, että videointijärjestelmän toteuttamisen todellisia välttämättömiä tai tarpeellisia kustannuksia ei ole mahdollista sen pohjalta hahmottaa tai verrata istuntosaleissa nykyisin käytössä olevien laitejärjestelmien vastaaviin kustannuksiin.

Etelä-Savon käräjäoikeus toteaa, että uudistuksen taloudellisiin ja resurssikysymyksiin on kiinnitettävä huomiota jatkovalmistelussa. *Oikeuskanslerinvirasto* katsoo, että taloudellisten vaikutusten arviointiin vaikuttaa, missä laajuudessa ja millä tavalla menettelyä tultaisiin toteuttamaan.

Pirkanmaan käräjäoikeus pitää arviomuistiossa esitettyjä kustannusarvioita oikeasuuntaisina.

Helsingin hovioikeus, Etelä-Savon käräjäoikeus ja Varsinais-Suomen käräjäoikeus katsovat, että järjestelmän käyttöön ottaminen ei tuone kokonaisuuden kannalta säästöjä. *Helsingin hovioikeus, Kymenlaakson käräjäoikeus ja Tuomariliitto* pitävät ar-

viomuistiossa esitettyä arviota järjestelmän perustamiskustannuksesta optimistisena/alimitoitettuna verrattuna siihen, että Ruotsin järjestelmän perustaminen vaatii noin 30 miljoonaa euroa.

Helsingin kärjäoikeus toteaa, että arviomuistiosta ei käy ilmi, miksi järjestelmän vuositteiset käyttökustannukset olisivat niin huomattavasti kaikissa kärjä- ja hovioikeuksissa nykyisin käytettävän äänitysjärjestelmän käyttökustannuksia suuremmat.

Rovaniemen hovioikeus katsoo, että pääkäsitteilyiden kestoajkojen mahdollinen pidentyminen vähentäisi muutoksella saavutettavia kustannushyötyjä. Vaikka kiinteäpalkkaisten tuomareiden palkkakulut eivät kasvavan ajankäytön vuoksi nousisi, pääkäsitteilyistä aiheutuvat, sekä valtion että asianosaisten varoista maksettavat oikeudenkäyntikulut kasvaisivat suorassa suhteessa avustajien lisääntyneeseen ajankäyttöön.

Rovaniemen hovioikeus, Turun hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus ja Helsingin kärjäoikeus katsovat, että uudistus aiheuttaisi merkittäviä perustamis- ja ylläpitokustannuksia, joita on riittävällä tasolla rahoitettava erikseen. *Helsingin hovioikeus ja Tuomariliitto* katsovat, että oman rahoituksen saaminen järjestelmälle on välttämätöntä, koska tuomioistuinten muutenkin niukkoja perustointimäärärahoja ei voida käyttää ehdotetun järjestelmän vaatimiin kustannuksiin.

Rovaniemen hovioikeus katsoo, että riittävien resurssien turvaaminen riittävän koulutuksen järjestämiseksi on tärkeää. *Helsingin hovioikeus ja Pohjois-Savon kärjäoikeus* toteavat, että uudistus edellyttää lainkäyttöhenkilöstön prosessinjohtokoulutusta ja syyttäjien sekä asianajajien prosessikoulutusta, joihin on myös varattava omat määrärahasa.

Etelä-Savon kärjäoikeuden mukaan resurssikysymyksiin kärjäoikeuden näkökulmasta ei ole arviomuistiossa juurikaan otettu kantaa. *Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Pohjois-Savon kärjäoikeus ja Satakunnan kärjäoikeus* katsovat, että kärjäoikeuksille on annettava uudistuksen suunnittelun ja rakentamisen edellyttämät resurssit. *Asianajajaliitto* toteaa, että todistelutallenteen laadukkaan sisällön takaamiseksi kärjäoikeuksien resursseja on lisättävä.

Tuomariliitto katsoo, että hovioikeuksissa mahdollisesti syntyvät säästöt tulee kohdentaa hovioikeuksien voimavaroihin.

Rovaniemen hovioikeus, Turun hovioikeus ja Vaasan hovioikeus katsovat, että kuva- ja äänitallenteiden tekeminen sekä esittäminen edellyttää investointeja laadukkaisiin helppokäyttöisiin laitteistoihin ja tekniseen tukeen. *Turun hovioikeus* katsoo, että lisäksi tarvitaan investointeja istuntosaleihin hyvän kuvalaadun takaamiseksi.

Lakimiesliitto katsoo, että arviomuistiossa esitetyt kustannusarviot etenkin kärjäoikeuksien istuntosalien varustelun osalta vaikuttavat olevan huomattavan alakanttiin, sillä niissä ei ole lainkaan huomioitu itse saleihin tehtäviä muutostöitä, jotka johtuvat onnistuneen videotallentamisen vaatimista valaistus- ja akustiikkaparannuksista.

Helsingin kärjäoikeus katsoo, että kustannusten rajoittamiseksi ja päällekkäisten kustannusten välttämiseksi on otettava huomioon istuntosalivarustelu- ja aineistopankkihankkeet. Videointijärjestelmän toteuttamisen kustannusten tulisi olla pikemminkin lisäkustannuksia nykyisiin kustannuksiin nähden kuin kokonaan uusia hankinta- ja ylläpitokustannuksia.

Helsingin hovioikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus ja Pohjois-Savon kärjäoikeus katsovat, että jatkovalmistelussa tulisi selvittää uudistuksen toteuttamismahdollisuutta osana AIPA-hanketta ja *Turun hovioikeuden* mukaan investointien ajoittamista AIPA-hankkeen yhteyteen.

Tuomariliiton ja AIPA-hanketoimiston mukaan uudistuksen toteuttaminen vaatii AIPA-hankkeesta erillisen rahoituksen ja organisaation suunnittelusta ja toteutuksesta vastaamiseksi. *Helsingin hovioikeus* katsoo, että tulisi selvittää, mitä hankkeen mahdollinen erillisuus AIPA:sta merkitsee sen kustannuksille.

Vaasan hovioikeus katsoo, että hankkeen toteuttamisaikataulua voitaisiin huomattavasti jouduttaa ja kustannuksia alentaa, jos käynnissä olevaan AIPA-salivarusteluhankkeeseen voitaisiin yhdistää ainakin tarvittavat kaapeloinnit ja mahdollisesti myös kamerahankinnat. Erikseen toteutettuina kokonaiskustannukset olisivat huomattavasti suuremmat.

Etelä-Karjalan kärjäoikeus toteaa, että järjestelmästä saatavat säästöt voivat olla ennakoitua suuremmat valtion varoista maksettavien oikeudenkäyntikulujen vähentymisen myötä. *Vaasan hovioikeus* katsoo, että säästöt todistelukustannuksista olisivat arviomuistiossa arvioitua suuremmat, koska muutoksenhakualltius näyttöjutuissa on suurempi kuin muissa asioissa. Todistelun vastaanottamisesta luopumisen seurauksena myös asianosaisten maksamien todistelukustannusten määrä alenisi.

Varsinais-Suomen kärjäoikeus katsoo, että todistelun tallentamiseen kuluva henkilötyövuosimäärä todennäköisesti lisääntyy nykyisestä. *Etelä-Savon kärjäoikeus* ja *Varsinais-Suomen kärjäoikeus* katsovat, että uudistuksen myötä kaikissa asioissa, joissa otetaan vastaan henkilötodistelua tulisi olla mukana kärjäsihteeri.

Rovaniemen hovioikeus katsoo, että käräjäoikeuksien haastemiesten työt saattaisivat arviomuistiossa todetuin tavoin vähentyä jonkin verran, koska tiedoksi annettavia kutsuja hovioikeuden pääkäsittelyihin ei olisi enää yhtä paljon kuin tällä hetkellä. *Etelä-Savon käräjäoikeus* katsoo, että hovioikeuden haastemiesten työn vähentyminen olisi oletettavasti olematonta.

Helsingin hovioikeus ja *Vaasan hovioikeus* katsovat, että uudistus ei vähentäisi hovioikeuden tuomareiden tai esittelijöiden työtä. *Vaasan hovioikeus* katsoo, että jos käräjäoikeuden tallenteet jouduttaisiin katsomaan kokonaan uudestaan, henkilötodistelun vastaanottamiseen menisi hiukan enemmän aikaa kuin nykyisin. Ero riippuu jossain määrin siitä, kuinka hyvin hovioikeusprosessi kohdentuu relevanttiin aineistoon ja kuinka hyvin todistelua pystyttäisiin uudessa menettelyssä rajaamaan. Pääkäsittelyiden hallinnoinnista todennäköisesti säästettäisiin vähäisissä määrin, mutta määrää on vaikea arvioida.

Helsingin hovioikeus, Itä-Suomen hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Etelä-Savon käräjäoikeus ja Pohjois-Savon käräjäoikeus katsovat, että lainkäyttösihteereiden/lainkäyttönotaarien työ hovioikeudessa saattaa vähentyä, kun kutsujen laatiminen ja tiedoksiantojen seuraaminen vähenisi sekä pääkäsittelyjen sopiminen helpottuisi. *Rovaniemen hovioikeus* toteaa, että kyseisiä järjestelytehtäviä ei kuitenkaan tulisi siirtää lainkäyttöhenkilökunnan tehtäväksi.

Etelä-Karjalan käräjäoikeus, Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus, Etelä-Savon käräjäoikeus, Helsingin käräjäoikeus, Pohjois-Savon käräjäoikeus ja Satakunnan käräjäoikeus toteavat, että uudistuksesta aiheutuvat kustannukset eivät saa vaikuttaa käräjäoikeuksien käytettävissä olevia resursseja tai toimintaedellytyksiä vähentävästi.

4 Muut kehittämisehdotukset

4.1 Esitutkintatallenteiden hyödyntäminen

Lakimiesliitto ehdottaa, että käräjäoikeudessa tehtävän kuva- ja äänitallenteen sijaan jo esitutkintavaiheessa suoritettavasta kuulemisesta tehtäisiin kuva- ja äänitallenne, jota voitaisiin käyttää todisteena asian tuomioistuinkäsittelyssä.

Lakimiesliitto perustelee ehdotustaan sillä, että esitutkinnassa kuultava henkilö kertoo yleensä varsin vapaasti rikoksen tekemisestä, koska hän on yleisöltä suljetussa tilanteessa kahden kesken tutkijan kanssa. Sen sijaan oikeudenkäynnissä, jossa ovat läsnä kaikki rikokseen osalliset ja yleisö, vapaa kerronta ei usein enää onnistukaan, jolloin joudutaan palaamaan esitutkintapöytäkirjoihin ja selvittämään asioita niihin kirjattujen lausumien kautta. Kustannusvaikutuksiltaan esitutkintatallenteiden laajamittainen käyttöönotto olisi pienempi muutos kuin ehdotettu, koska niitä jo käytetään.

Lakimiesliitto katsoo, että pääkäsittelyn kesto oikeudenkäynnissä lyhenisi, kun syyttäjän ei tarvitsisi pääkuulustelussa ensin kysymyksen varmistua kuultavan tahdosta ja kyvystä kertoa esitutkintapöytäkirjaan kirjatulla tavalla eikä valvoa, että niin myös tapahtuu. Koska kuultavan kertomat havainnot on tallennettu ajallisesti mahdollisimman lähellä kerrottavia tapahtumia riski ja mahdollisuudet kertomuksen muuttamiseen pienenevät. Tallenteiden avulla on lisäksi mahdollista arvioida, onko henkilön kuuleminen toteutettu asian- ja lainmukaisesti syytetyn itseksiminointisuoja kunnioittaen.

Syyttäjähdistys suhtautuu Lakimiesliiton ehdotukseen myönteisesti, kunhan asianosaisille on asianmukaisesti varattu mahdollisuus esittää kuulusteltavalle kysymyksiä. Esitutkintatallenteiden käyttämiselle todisteena on selkeä tarve, kun esimerkiksi ulkomaalaiset vaikeasti tavoitettavat asianomistajat ja todistajat poistuvat maasta ennen oikeudenkäyntiä. On vastaajienkin oikeusturva huomioiden huonompi lopputulos, kun näyttönä nykyisin käytetään kertomuksia, joiden syntyessä heille ei ole varattu oikeutta kysymysten esittämiseen. Vaikeasti tavoitettavien kuultavien tavoittelu myös viivästyttää prosesseja ja aiheuttaa työtä ja kustannuksia koko rikosprosessiketjulle.

Syyttäjähdistys katsoo, että jos jo esitutkinnassa tiedettäisiin, että tietyt prosessisäännöt noudattaen tehtyä tallennetta lähtökohtaisesti saadaan käyttää oikeudessa, ohjaisi se suorittamaan esitutkintakuulusteluita menettelyssä, jossa varataan kyselyoikeus epäillylle.

Lakimiesliiton mukaan vastakuulustelu oikeuden järjestäminen kärjäoikeudessa tulisi olla pääsääntö ja vastakuulustelun toteuttaminen esitutkinnassa poikkeuksellista, vaikka sen mahdollisuutta laajennettaisiin. Vastakuulustelu oikeuden järjestäminen kärjäoikeudessa toteuttaisiin esitutkinnassa järjestettävää vastakuulusteluoikeutta paremmin vastakuulustelu oikeuden tarkoitusta kyseenalaistaa pääkuulustelussa esiintulleita seikkoja. Tämä tarkoittaisi, että syyttäjä esittäisi pääkuulusteluna esitutkintatallenteen haluamassaan laajuudessa ja kuultava olisi läsnä kärjäoikeuden pääkäsitteilyssä vastakuulustelua varten. Jos vastakuulustelu on tehty kärjäoikeudessa eikä muutoksenhakua kärjäoikeuden näyttöratkaisuun rajoiteta, esitutkintatallenteen olisi käytettävissä hovioikeudessa ilman kuultavan läsnäoloakin. Sen sijaan, jos syyttäjä on hakenut muutosta syytteen hylkävään ratkaisuun, vastaajaa on kuultava hovioikeudessa henkilökohtaisesti kuten EIT on edellyttänyt. Muun henkilötodistelun vastaanottamiseen tallenteelta hovioikeudessa ilman kuultavan läsnäoloa ei liene estettä.

Lakimiesliitto toteaa, että yksi vaihtoehto olisi lisätä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n 3 momentin kaltaisia mahdollisuuksia esimerkiksi sellaisen kuultavan kertomuksen tallentamiseksi, jonka haastaminen kärjäoikeuteen syystä tai toisesta osoittautuisi hankalaksi. Huomioon tulisi kuitenkin ottaa kuultavan kunto, kuten mahdollinen järkytys- tai muu tila, millä voi olla vaikutusta esitutkintatallenteen todistusarvolle.

Helsingin hovioikeus, Itä-Suomen hovioikeus ja Vaasan hovioikeus vastustavat Lakimiesliiton ehdotusta.

Itä-Suomen hovioikeus toteaa, että rikosasian käsittely kärjäoikeudessa olisi syytä toimittaa nykyisen säätelyn mukaisesti. Näin turvataan oikeudenkäynnin keskeisten periaatteiden mukaisesti tasavertaisuus ja yksilön oikeussuoja. Vastakuulustelun mahdollisuus säilyy kontradiktorisen periaatteen mukaisesti ja oikeusturvaa takaavalla tavalla verrattuna siihen, että esitutkinnan tallenteet olisivat pääsääntöinen henkilötodistelun vastaanottamisen tapa. Esitutkinta ja tuomioistuinkäsittely ovat eri asioita ja niillä on eri tarkoitukset. Asiaan osalliset eivät ole esitutkinnassa mukana samalla tavoin kuin oikeudenkäynnissä eivätkä voi valvoa etuaan ja oikeuttaan kuten oikeudenkäynnissä. Esitutkinnassa annettujen kertomusten esittäminen kärjäoikeudessa ja hovioikeudessa tulevat kysymykseen oikeudenkäymiskaassa ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa säädetyillä edellytyksillä. Tätä voidaan pitää oikeussuojan takeena.

Myös *Helsingin hovioikeus* katsoo, ettei esitutkinta ole oikeudenkäynti eikä sitä ole sellaiseksi tarkoitettukaan. Esitutkinnassa toteutuu esimerkiksi kontradiktorisuus vain poikkeuksellisesti (vrt. OK 17:24.3 ja ETL 9:4). *Vaasan hovioikeus* kiinnittää huomiota siihen, että kuulustelijan rooli on erilainen kuin tuomarin. Tällä hetkellä puolustuksella ei ole samanlaista roolia kuulusteluissa kuin oikeudenkäynneissä.

Vaasan hovioikeus toteaa, että ehdotettu muutos vaatisi ehdottomasti ainakin tutkin-
nanjohtajuuden siirtämistä Ruotsin tapaan syyttäjälle. Järjestelmän periaatteellinen
ongelma on se, että oikeudenkäynnin tulee tapahtua riippumattomassa tuomioistui-
messa. Siten kysymys ei voi missään tapauksessa olla siitä, että todistelutallenteita
käytettäisiin vastoin puolustuksen tahtoa todisteena, jos avustaja ei ole voinut kontra-
diktorisessa menettelyssä esittää kysymyksiä ja kuultavaa on mahdollista kuulla tuo-
mioistuimessa.

Tuomariliitto katsoo, että jatkovalmistelussa on seurattava Ruotsissa kertyneiden ko-
kemusten perusteella tehtäviä muutoksia ja arvioitava yhtenä vaihtoehtona videoinnin
ulottamista suoraan esitutkintaan rikosasioissa tai joka tapauksessa, voisiko esitutkin-
takertomuksen nykyistä laajemmalla kuva- ja äänitallennuksella olla saatavissa hyö-
tyjä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaarantumatta. Esitutkintatallenteiden käyt-
täminen ei voi olla ainoa tai pääsääntöinen menettelytapa, koska asian oikeudellinen
kysymyksenasettelu ei välttämättä ole yksiselitteisen selvä vielä esitutkintavaiheessa
ja koska toisinaan esitutkinnassa toimitetaan useita pitkiä kuulusteluja.

Vaasan hovioikeus toteaa, että poliisikuulustelut ovat yleensä huomattavasti pidempiä
kuin tuomioistuimissa tapahtuva kuuleminen. Tapahtumista on laajoissa rikosasioissa
usein ensimmäisten kuulustelujen aikaan vasta vähän selvitystä ja kuultavia joudu-
taan kuulustelemaan useaan kertaan, mistä seuraa paljon toistoa. Esitutkintatallentei-
den käyttö saattaisikin johtaa oikeudenkäyntien paisumiseen ja käytännössä samoja
henkilöitä jouduttaisiin todennäköisesti varsin usein kuulemaan henkilökohtaisesti,
vaikka heidän esitutkintakertomuksensa tallenteita näytettäisiin oikeudenkäynnissä.

*Helsingin hovioikeus, Itä-Suomen hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Vaasan hovi-
oikeus ja Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia* suhtautuvat myönteisesti siihen, että
esitutkinnassa suoritettavat kuulustelut videoitaisiin nykyistä laajemmin ja että niistä
tehtyjä tallenteita hyödynnettäisiin näyttönä erilaisten kuulusteluun liittyvien väitteiden
osalta, poissaolo- ja estetilanteissa sekä tilanteissa, joissa nykyisin luetaan esitutkin-
tapöytäkirjaan merkittviä kertomuksia, jotta kiistanalaisia tilanteita voitaisiin tarvitta-
essa tarkastella jälkikäteen.

Rovaniemen hovioikeus katsoo, että esitutkintakuulustelun videointi voisi parantaa
sekä viranomaisten asemaa että syytetyn oikeusturvaa. *Itä-Suomen hovioikeus* kat-
soo, että tallentamisella on mahdollista arvioida, onko henkilön kuuleminen toteutettu
asianmukaisesti poliisin toimesta.

Itä-Suomen hovioikeus katsoo, että oikeusvarmuuden kannalta tallentamista esitutkin-
nassa puoltaa se, että kuultavan tekemistä ja kertomista havainnoista on kulunut
vasta vähän aikaa, jolloin voitaisiin välttyä tuomioistuinkäsittelyssä esiintyvistä tilan-

teista, joissa esitutkinnassa annettua kertomusta muutetaan niillä perusteilla, että kuulustelussa on painostettu, kirjattu virheellisesti tai kuulustelijan omin sanoin, jätetty asioita kysymättä tai kerrottu kuulustelijan kysymyksiä myötäilevästi säilöstä pois pääsemiseksi.

Itä-Suomen hovioikeus katsoo, että esitutkinnassa tehtyjen tallenteiden käyttö käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa todennäköisesti keskittäisi käsittelyä nykyistä vähäisempään todisteluun ja tämän myötä tehostaisi käsittelyä ja vähentäisi työmäärää.

Kannastaan riippumatta moni lausunnonantaja (*Itä-Suomen hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus, Itä-Uudenmaan käräjäoikeus, Lakimiesliitto ja Tuomariliitto*) kiinnittää huomiota Ruotsissa laadittuun mietintöön ”Tidiga förhör – nya bevisregler i brottmål” (SOU 2017:98), jossa ehdotetaan, että rikosasian oikeudenkäynnissä voitaisiin henkilökohtaisen kuulemisen asemesta ottaa todisteena vastaan esitutkinnassa poliisille tai syyttäjälle annettusta tai muutoin oikeudenkäynnin ulkopuolella annettusta kertomuksesta tehty kuva- ja äänitallenne, jos se ei ole epätarkoituksenmukaista asian tutkimisen kannalta.

4.2 Käräjäoikeusmenettely

Muutama lausunnonantaja esittää myös muita kuin arviomuistiossa mainittuja, käräjäoikeusmenettelyä koskevia kehittämissuhteita.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus katsoo, että oikeudenkäynnin painopisteen siirtyessä käräjäoikeuteen käräjäoikeudessa tulee olla mahdollisuus käyttää asioiden käsittelemiseen riittävän vahvoja kokoonpanoja.

Tuomariliitto katsoo, että vastaavasti kuin arviomuistiossa on Ruotsin osalta esitetty, tallenteita tulisi voida hyödyntää myös käräjäoikeudessa, kun todistajaa on kuultu pääkäsittelyn ulkopuolella. Todistajan tai asianosaisen kuuleminen pääkäsittelyn ulkopuolella on välttämätön keino asioiden sujuvalle käsittelylle, mutta tallenteen hyödyntäminen voisi vähentää välittömyydelle mahdollisesti aiheutuvaa haittaa.

Turun hovioikeus toteaa, että jos hovioikeus palauttaa jutun käräjäoikeuteen, tulisi käräjäoikeuden lähtökohtaisesti voida käyttää aikaisemmin käräjäoikeudessa tehdyt kuva- ja äänitallenteet palautuksen jälkeisessä pääkäsittelyssä.

4.3 Hovioikeusmenettely

Hovioikeudet esittävät myös muita kuin arviomuistiossa mainittuja, hovioikeusmenettelyä koskevia kehittämisehdotuksia.

Vaasan hovioikeus katsoo, että hovioikeusmenettelyä voisi kehittää siten, että kynnystä tosiseikkojen riitauttamisessa nostettaisiin. Jos valittajalta vaadittaisiin parempia perusteluita ja velvollisuutta esittää perusteita, joilla kärjäoikeuden näytön arvioinnin asianmukaisuutta horjutetaan, tuomioistuimella olisi mahdollisuus selvissä tapauksissa evätä todistelu, vaikka asiassa järjestettäisiinkin pääkäsittely oikeuskysymyksen käsittelemiseksi. Todistelun riitautuksen tarkastelussa voitaisiin myös hyödyntää valittajan ja vastauksen antajan yksilöityjen videotallenteen kohtien tarkastusta. Päätös siitä, miltä osin todistelutallenteita katsotaan, voitaisiin tehdä myös asianosaisten kuulemisen jälkeen heidän esittämiensä argumenttien pohjalta pääkäsittelyssä julistettuna käsittelyratkaisuna.

Itä-Suomen hovioikeus katsoo, että oikeudenkäymiskaaren 25 ja 26 lukuja tulisi tämentää erityisesti niiltä osin kuin ne koskevat asian ajamista ja valmistelua hovioikeudessa. Lainsäädäntöteitse asianosaisille tulisi asettaa niin rikos- kuin riita-asioissakin velvollisuus ilmoittaa oikeudellisesti merkityksellinen, näytöllinen ja juridinen aineisto sekä se, miltä osin asianosaiset ovat aineistosta yhtä mieltä ja miltä osin eri mieltä. Riitainen relevantti ratkaisuaineisto tulisi yksilöidä yhteisymmärryksessä asianosaisten kanssa. Erimielisiltä kohdilta asianosaisilla tulisi olla velvollisuus nimetä esitettävä todistelu ja sen teemat täsmällisesti. Kirjallinen ja henkilötodistelu tulisi rajoittaa niihin riitaisiin seikkoihin, joista ei ole yksimielisyyttä, jotka eivät näytöllisesti ratkea muun selvityksen tuella ilman todistelua ja jotka ovat myös ratkaisun kannalta tarpeen selvittää näytöllisesti.

Itä-Suomen hovioikeus katsoo, että oikeudenkäymiskaareen tulisi myös sisällyttää täsmälliset, hovioikeutta velvoittavat säännökset asioiden etupainotteisesta valmisteluvastuusta, yhteenvedon laatimisesta ja toimittamisesta asianosaisille sekä materiaalisesta prosessinjohtovelvollisuudesta.

Itä-Suomen hovioikeus katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi tarkastella perusteellisesti, onko nykyisen kaltainen näyttömuutoksenhaun mahdollisuus hovioikeuteen tarpeellinen oikeusturvan takaamiseksi.

Vaasan hovioikeus katsoo, että näyttömuutoksenhaun rajoittamista voitaisiin selvittää, vaikkakaan se ei pidä realistisena näin suuren muutoksen tekemistä oikeudenkäyntimenettelyymme ainakaan lyhyellä aikavälillä.

Helsingin hovioikeus pitää tärkeänä, että näyttömuutoksenhakua arvioitaisiin erityisesti siitä näkökulmasta, onko nykyinen sääntely tarpeettoman joustamatonta ottaen huomioon yhtäältä asianosaisten oikeusturva ja toisaalta käsittelyn joutuisuus ja prosessiekonomia. Valittajalta tulisi edellyttää, että hän yksilöi valituksessa yksilöidään ne perusteet, koiden vuoksi valittaja pitää näyttöratkaisua virheellisenä. Lisäksi niin sanotusta pienimuotoisesta pääkäsittelystä tai pikkupääkäsittelystä pitäisi ottaa lakiin selkeät säännökset.

Turun hovioikeus toteaa, että oikeudenkäyntimenettelyä koskevien 1.1.2019 voimaantulleiden muutosten vaikutuksia hovioikeusmenettelyyn olisi hyvä arvioida.

5 Jatkovalmistelu

Helsingin käräjäoikeus ja Pohjois-Karjalan käräjäoikeus katsovat, että muutoksen myönteisistä vaikutuksista johtuen videotallenteiden hyödyntämiseen hovioikeuksissa tulisi pyrkiä mahdollisimman pian. *Itä-Suomen hovioikeus* puolestaan katsoo, että uuden järjestelmän käyttöönottoa ei ole syytä kiirehtiä vaan tarkoin selvittää, miten henkilötodistelun tallentaminen ja sen käyttäminen toteutuisi oikeudenkäyntiperiaatteet toteuttavalla ja tarkoituksenmukaisimmalla tavalla.

Vaasan hovioikeus toteaa, että menettelyä voitaisiin ensin pilotoida muutamassa käräjäoikeudessa ja kerätä kokemuksia siitä sekä vasta parhaiden käytänteiden kehittämisen jälkeen alkaa levittää muihin käräjäoikeuksiin.

Päijät-Hämeen käräjäoikeus katsoo, että jatkovalmistelussa tulee tarkastella hovioikeusprosessin kehittämistarpeita laajemmin. *Pohjois-Karjalan käräjäoikeus* puolestaan katsoo, että menettelyn valmistelua ja käyttöönottoa ei ole syytä viivyttää muilla esitutkintaa tai hovioikeusmenettelyä koskevilla selvitystoimilla.

Korkein oikeus toteaa, että kuva- ja äänitallenteiden hyödyntäminen edellyttää lainsäädäntömuutoksia, joita koskevia ehdotuksia ei ole arviomuistiossa vielä hahmoteltu. Myös monet käytännön järjestelyt edellyttävät suunnittelua ja testattua toteutusta ennen järjestelmän käyttöönottoa. Näihin liittyy myös resurssikysymysten arviointi.

Helsingin hovioikeus ja Rovaniemen hovioikeus pitävät tärkeänä, että jatkovalmistelun alussa selvitetään mahdollisimman kattavasti, täyttääkö uusi järjestelmä perustuslain ja ihmisoikeussopimusten vaatimukset oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä.

Helsingin hovioikeus, Itä-Suomen hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Helsingin käräjäoikeus, Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus ja Kanta-Hämeen käräjäoikeus katsovat, että jatkovalmistelussa syytä selvittää kattavammin ja ajantasaisemmin kokemuksia ja mahdollista tutkimustietoa järjestelmän käyttöönoton vaikutuksista Ruotsissa.

Vaasan hovioikeus toteaa, että hyödynnettäessä Ruotsin kokemuksia on hyvä tiedostaa toimintakulttuurien erot. Menettely tulee rakentaa niiden vahvuuksien varaan, joita suomalaisessa järjestelmässä on ja varoa niitä heikkouksia, joita omassa toimintakulttuurissamme on Ruotsiin verrattuna. *Itä-Suomen hovioikeus* katsoo, että Suomessa ei tulisi ottaa käyttöön sellaisia toimintatapoja, joissa on Ruotsissa havaittu oikeusturvaa, käsittelyn tehokkuutta ja resurssien käyttöä heikentäviä tekijöitä.

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-259-795-3 (PDF)